

תקונא שתין ושיתא

<p>בראשית ברא שית דא אדם דכליל שית ואינון תרין שפחות מסטרא דאילנא דטוב ורע עצם ובשר איש ואשה דאתמר בה כי מאיש לקחה זאת הא ארבע אדם זכר ונקבה הה"ד זכר ונקבה בראם וגו' הא שית ובגין דא ויאמר ה' אלהי"ם הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע וגו' ואוקמוה קדמאין כאחד ממלאכי השרת:</p>	<p>בראשית, ברא שית, זה אדם שכולל שש, והם שתי שפחות מהצד של העץ של טוב ורע, עצם ובשר, איש ואשה, שנאמר בה "כי מאיש לקחה זאת", הרי ארבע. אדם זכר ונקבה, זהו שנאמר "זכר ונקבה בראם וגו'", הרי שש, ולכן "ויאמר יהוה" אלהי"ם הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע וגו'", ופרשוהו הראשונים, כאחד ממלאכי השרת.</p>
--	--

בראשית ברא כו' - כנ"ל מסט' דהוי"ה ד' בג' עלמין דהן כלילין ד', די"ה לא מתפרשין, וכמ"ש בליקוטין בארוכה, ע"ש¹. וב' מסט' דאדם שהן אחד וכמ"ש ל (פו צד ע"א) כי אחד קראתיו (ישעיה נא ב). ומפרש והולך כאן קרא, הן האדם כו' כאחד ממלאכי השרת, דהן כלילין בהויה פשוטה ומלואה, עשר ספירין דמלאכין בעשר גלגלין דכורסיא, הוא שם מלא², ומסט' דד' חיון, ד' רגלין, הוא הוי"ה פשוטה, וכמ"ש ל בתיקון כ"ח וש"מ הרבה. ור"ל היה כאחד, שהיה לכתחילה כאחד כו', וכמ"ש למטה במימרא דאליהו, אלא שאליהו פירש כאחד כו' כמו שמפרש והולך:

<p>אדהכי הא אליהו אזדמן לגביה ואמר רבי כאחד מהם הוה ליה למימר אם על מלאכי השרת הוה אמר מאי כאחד ממנו ועוד הן אדם הוה ליה למימר מאי האדם בתוספת ה' אלא ה' דהאדם היה כאחד ממנו יהא (נ"א הוא) לא כתיב אלא היה הד³ מארבע אתוון דאינון יהו"ה כחד מן ארבע אתוון דאיהו ו⁴:</p>	<p>בין כך אליהו הזדמן אליו ואמר, רבי, אם על מלאכי השרת [הוא דיבר], היה אומר היה לו לומר "כאחד מהם", מה זה "כאחד ממנו". ועוד היה לו לומר "הן אדם" מה זה "האדם" בתוספת ה', אלא ה' של האדם. "היה כאחד ממנו" לא כתוב "יהא" (הוא) אלא "היה", אחת מארבע אותיות שהן יהו"ה, כאחת מארבע אותיות שהיא ו'.</p>
<p>ועתה פן ישלח ידו דא י' אם זכה⁵ ולקח גם מעץ החיים דא וי⁶ (נ"א ה') ואכל וחי לעולם (בראשית ג כב) דא ו' חי ודאי כד ה' הות יחידא מניה⁷ עאלת בין טוב לרע הה"ד וייצר ה' אלהי"ם את האדם תרין⁸ יצירות טוב ורע למנדע⁹ (ואתמר בהון (בראשית ב ז) ויפח באפיו נשמת חיים¹⁰ ודא</p>	<p>ועתה פן ישלח ידו זו י' אם זכה ולקח גם מעץ החיים זו ו' (ה') ואכל וחי לעולם זה ו' חי ודאי כשה' היתה יחידה ממנו נכנסה בין טוב לרע זהו שנאמר @ וייצר יהו"ה אלהי"ם את האדם שתי יצירות טוב ורע לדעת (ונאמר בהם ויפח באפיו נשמת חיים וזו ה' לדעת טוב ורע לדעת) מה שהיו גורמים לעשות ולכן @ נכנסה ביניהם.</p>

¹ רק מצאתי בביאור אגדות ברכות טו ע"א אות ד' בביאור.

² פי' במילוי יר"ד ה"א וא"ו ה"א.

³ [והא - לך חמת] יהא (נ"א הוא) לא כתיב אלל היה חד" נמחק ברבינו. והוא מהלך חמת, וכנראה שהוא ההגה שמוזכר בגר"א. @

⁴ "לחינון יהו"ה כחד מן ארבע אתוון לחיהו ו" נמחק ברבינו, ובמקומו איתא "יהו"ה דביה לחיהו ה"א לאסתארת יחידה ביה".

⁵ "אם זכה" נמחק ברבינו.

⁶ ה' (רבינו).

⁷ "יחידא מניה" נמחק ברבינו, ובמקומו איתא "ביה".

⁸ נמחק ברבינו.

⁹ נמחק ברבינו וגורם את המוסגר.

¹⁰ "ובגין ללא אתחזרת לגביה הה"ד ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם כתיב ביה וישלחו" נוסף ברבינו.

ה' לדעת טוב ורע למנדע) מה דהוו גרמין למעבר ובגין דא אעלת בינייהו:	
--	--

*מאי האדם בתוס' ה"א אלא ה"א דהאדם היה כאחד ממנו כחד מארבע אתון יהו"ה דביה דאיהי ה"א דאשתארת יחידה ביה ועתה פן ישלח ידו דא יו"ד ולקח גם מעץ החיים דא ה"א ואכל וחי לעולם דא וא"ו ח"י ודאי כד ה"א הות ביה עאלת בין טוב לרע הה"ד וייצר כו' יצירות טוב ורע ואתמר בהון ויפח כו' ובגין דלא אתחזרת לגביה הה"ד ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם כתיב ביה וישלחו כו' - כצ"ל ודלא כמ"ש בהגהה. והענין כי בתחילה היה בו הויה שלימה כנ"ל, ואח"כ נשתייר ה' תתאה ביה לבד, א"י כ"ה, כמש"ל תיקון ס"ב. וה' דהאדם קאי על ה' עילאה שהיא עץ החיים כמש"ל בתיקון ס"ה ולמטה, ובתחילה עאל ה' עילאה בין התרין שפחות דטו"ר, וכמ"ש בזוהר (ח"א עז ע"א) **חד עייל בין תרין**¹¹, ר"ל דנשמתא עאל בין רוחא ונפשא, דהוא המיחד. ועמ"ש במתני' דטעמים (תד"ח יז ע"ב), דנשמתא עאלת באדם לאנהגא, והוא סוכלתנו האיך למיטל ולאנהגא, וכמ"ש בז"ח שיה"ש (סה ע"ד)¹² ע"ש. וז"ש **לדעת טו"ר למנדע מה דהוו גרמין למעבר**, דנשמתא עאלת כדי להודיעו מה { קיב ע"ג } שיגרום, אם יאכל עץ הדעת טו"ר. וז"ש **ובג"ד עאלת בינייהו**, ומ"מ לא נזהר ולא שמע לעצת נשמתיה, ופ"י דקרא הוא כך, הן האדם, ה' דהאדם, שהוא ה' עלאה, ה"י ביה כאחד ממנו, שהוא ה' תתאה, שעתה היא אחד מיהו"ה שהיה בו, והיא נשארת עתה יחידה, והן היה בו אף ה' עילאה, ועתה חוששני שמא יחזור הוא לכל הויה, והוא אינו כדאי לזה כמ"ש למטה **דלא הוה כדאי למהוי כו' כיון כו'**, וז"ש, ועתה פן ישלח ידו, שהוא יהו"ו, שהיה בו ויחזור בו עתה. ואמר ידו דא יו"ד, דהוא אותיות יו"ד, ושליטא על העץ החיים, בינה, הוא חכמה, כבעל לאשה. וז"ש **ידו דהוא יו"ד**: ואמר **מעץ החיים דא ה"א**, ר"ל ה' עילאה, וכמש"ל תיקון ס"ה וש"מ: ואמר **וחי לעולם דא ו' ח"י ודאי**, שהוא ידוע דהוא אות החיים, כמ"ש בס"פ במדבר (קכא ע"א)¹³ **בג"כ לא אית ב' וא"ו דוא"ו כו'**, ובפ' ויחי (רמא ע"א)¹⁴ **ר' אבא הוה יתיב כו' דא אות ו' בגין דבי' שריין חייין כו'**. ובז"ח רות וש"מ הרבה ואמר **כד ה"א הות ב'י**, ר"ל ה"א עילאה עץ החיים. **עאלת בין טוב כו' ר"ל ז"ש כאחד ממנו לדעת טוב ורע ר"ל שה"א עילאה היתה בו**, כדי לדעת טו"ר, להזהירו שלא יחטא. ועתה שחטא ואבד הכל ואינו כדאי שיחזור לו, ופן ישלח ידו כו' ויחזור לגביה. וז"ש **בתר דחאב כו' ובגין דלא אתחזרת לגביה** - ר"ל שלא יחזור לגביה באכילת עץ החיים, לכך שלחוהו מג"ע. וז"ש **הה"ד ולקח גם כו'**, והוא לראיה שה' ית' ירא מזה, ואמר **כתיב ביה, ר"ל, לכן וישלחו כו'**, ופ"י הטעם למה לא רצה ה' ית' שיאכל מעץ החיים, לכן אמר **דלא הוי כדאי כו' כיון דלא נטיר כו'**, דאם לא עבר באמת ולקח כו' וז"ש **דאם הוה נטיר כו'**:

בתר דחאב אדם דיצירה אתפרשת ה' עלאה ואסתלקת מניה ובגין דלא אתחזרת לגביה אמר אם זכה ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם והאי עץ החיים הוה נטוע בעץ הגן ובגין דלא זכה למיכל { קיב ע"ב } מניה מה כתיב ביה וישלחו ה' אלהי"ם מגן עדן לעבוד את האדמה אשר לקח משם ההוא דאתמר ביה וייצר ה' אלהי"ם את האדם עפר מן האדמה דלא הוה כדאי למהוי בגנתא דאורייתא כיון דלא נטיר בה עץ הדעת טוב ורע באסור והיתר	אחר שחטא האדם של היצירה, נפרדה ה' העליונה והסתלקה ממנו, ומשום שלא חזרה אליו, אמר, אם זכה ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם, ועץ החיים הזה הוא נטוע בעץ הגן, ומשום שלא זכה לאכול ממנו, מה כתוב בו "וישלחו יהו"ה אלהי"ם מגן עדן לעבוד את האדמה אשר לקח משם", אותו שנאמר בו "וייצר יהו"ה אלהי"ם את האדם עפר מן האדמה" שלא היה ראוי להיות בגן התורה, כיון שלא שמר בה ה' עץ הדעת טוב ורע
---	---

¹¹ עי' מלואים אות (ב).

¹² ז"ל: תנועי דטעמי קיימו כולא על ידא דמשה וע"ד ויביאו את המשכן אל משה דאיהו קיים כולא ברזא דלהון בתנועי דטעמי אית בהו תנועי ברזא דלתתא לאנהגא ולקיימא עובדא דמשכנא ואית בהו תנועי ברזא דלעילא לאנהגא ולקיימא עובדא דבי מקדשא:

תרגום: תנועות הטעמים קמו כלן על יד משה ועל כן (שמות לט) ויביאו את המשכן אל משה שהוא העמיד הכל בסוד שלהם בתנועות של הטעמים יש בהן תנועות בסוד שלמטה להנהיג ולקיים את מעשה המשכן ויש בהן תנועות בסוד שלמעלה להנהיג ולקיים מעשה בית המקדש.

¹³ עי' מלואים אות (ג).

¹⁴ עי' מלואים אות (ד).

<p>[ק ע"א] ועבר על מימרא דמאריה דאם הוה נטיר דלא עבר על מימרא דמאריה ולקח גם מעץ החיים דאתמר בה תורת חכם מקור חיים לסור ממוקשי מות (משלי יג יד) עץ חיים היא למחזיקים בה (משלי ג יח) ודא איהו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם גם לרבות נוקבא איבא דאילנא פרי צדיק¹⁵!</p>	<p>באסור והתיר@ ועבר על מאמר רבונו. שאם היה שומר, שלא יעבר על מאמר רבונו "ולקח גם מעץ החיים", שנאמר בו "תורת חכם מקור חיים לסור ממוקשי מות" "עץ חיים היא למחזיקים בה", "וזהו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם", "גם" לרבות הנקבה, פרי האילן, פרי צדיק.</p>
---	--

דאתמר בה תורת כו' עץ חיים כו' - ר"ל, אדם דיצירה שכולל ב' שפחות, ו"ה, ואם אכל מעץ החיים, היה זוכה ל"ה ג"כ, שהוא תורת חכם ועץ חיים היא, היא דייקא וכמש"ל (סו ע"ב &) וכנ"ל, והוא לסור ממוקשי מות דעץ הדעת: *ואכל וחי לעולם ועוד הן כו' - כצ"ל, ומ"ש בהגהה "גם לרבות נוקבא איבא דאילנא פרי צדיק כו'" צ"ל למטה קודם אר"ש ווי לון כו' ואמר ודא ולקח גם כו', ר"ל שהוא בינה, עץ חיים. וחי לעולם הוא חכמה, שנקרא חיה¹⁶, מקור חיים¹⁷, שבינה { קיב ע"ד } עץ מהחיים של חכמה, אבל החכמה היא החיים¹⁸:

<p>ועוד הן האדם היה כאחד ממנו אמרו מלאכין קדישין בגין למהוי איהו כאחד מיננא כמה דאמר חו"א והייתם כאלה"ם יודעי טוב ורע ודא איהו לדעת טוב ורע דא גרים ליה מותא דאם זכה למיכל מאילנא דחי דאיהו עץ חיים היא למחזיקים בה מה כתיב בה ולקח גם מעץ החיים וגו'¹⁹:</p>	<p>ועוד "הן האדם היה כאחד ממנו", אמרו המלאכים הקדושים, כדי שיהיה הוא כאחד ממנו, כמו שאמר הנחש "והייתם כאלה"ם יודעי טוב ורע", וזהו "לדעת טוב ורע", זה גרם לו את המות, שאם זכה לאכול מעץ החיים, שהוא "עץ חיים היא למחזיקים בה", מה כתוב בו "ולקח גם מעץ החיים וגו'".</p>
---	--

ועוד הן כו' - הן דברי ר"ש, ור"ל שמניח את התורה ועוסק בהשבעת השמות והמלאכים ושדים, לידע כל אשר בארץ טוב ורע, וז"ש אמרו מלאכין קדישין כו', דאם זכה למיכל כו', גם לרבות נוק' איבא כו', ומפרש והולך אמר ר"ש ווי לון לאינן כו', ובפיקודין דילה כו', ור"ל כנ"ל גם לרבות כו', למהוי כאלהים יודע טו"ר, וההשבעות עצמן הן בעץ הדעת טוב ורע, וכמ"ש למטה, ודאי הא כדאי דאילנא דעץ הדעת טוב ורע כו', וכמ"ש ז"ל, דכל ההשבעות למלאכים הכל בעץ הדעת טוב ורע עתה, וכי הם למטה, ועמ"ש למטה. וכ"ז שרוצה להיות כאלהים, המלאכים והשדים, לידע עתידות טו"ר, ולהיות שם זה²⁰ משותף, וכמ"ש בז"ח ס"פ²¹ בארוכה, ועיי' לקמן (עמוד ב) אלין שדים מסט' דשמאלא ואלין מלאכים מסט' דימינא, וזו היתה עבודת גלולין של הראשונים, הכל לדעת טו"ר כמו התרפים²² וכל פסל ומסכה כמ"ש בר"מ וכמו שמפרש והולך ועלייהו אתמר כה אמר כו' ודור אנוש כו':

Commented [YL1]: מ איפה זה מגיע?

Commented [YL2]: K n זלא מצאתי

<p>אמר רבי שמעון ווי לון לאינן דמניחין לאשתדלא באורייתא דאתמר בה ולקח גם מעץ החיים ובפיקודין דילה דאינן איבא דאילנא דאתמר ביה (בראשית ג כב) ואכל וחי לעולם ואזלין בתר אלין דמפתי לון מסטרא דנחש הקדמוני דאמרי לון השתדלון במלאכיא דממנן על ככביא ושמשא וסיהרא ועל אלין דממנן על רוחין</p>	<p>אמר רבי שמעון, אוי להם לאותם שמניחים מלעסוק בתורה, שנאמר בה "ולקח גם מעץ החיים". ובמצוותיה, שהן פרי האילן שנאמר בו "ואכל וחי לעולם". והולכים אחרי אלו שמפתיים אותם מצד הנחש הקדמוני, שאומרים להם, השתדלו במלאכים שממונים על הכוכבים והשמש והלבנה, ועל אלו שממונים על רוחות ושדים, להיות "כאלה"ם יודעי טוב ורע". ועליהם</p>
---	---

¹⁵ "גם לרבות נוקבא איבא דאילנא פרי צדיק" נמחק ברבינו.

¹⁶ עי' ע"ח עקודים ב, ג, ה ועוד.

¹⁷ עי' מלואים אות (ה).

¹⁸ עי' מלואים אות (א).

¹⁹ "גם לרבות נוקבא איבא דאילנא פרי צדיק כו'" נוסף ברבינו.

²⁰ פ"י שם אלהים משותף לעניני חול

²¹ סוף בראשית?@ יט ע"ג: אדם נצטווה על השם וחטא בשם נצטווה על השם הוא השם המיוחד

דכתיב ועץ החיים וגו' וחטא בשם זהו שם המשותף דכתיב ועץ הדעת טוב ורע.

²² עי' מלואים אות רכ.

<p>ושדין למיהוי כאלהי"ם יודעי טוב ורע ועלייהו אתמר כה אמר ה' למזבחים ולמקטרים לכבכים ולמזלות ולשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר לא צויתי ודא איהו דמני קודשא בריך הוא לאדם ומעין הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו וגו' ובלעם²³ חייבא בהאי הוה משתדל ודור אנוש ודור המבול ודור הפלגה וקודשא בריך הוא אעקר לון מעלמא דין ומעלמא דאתי ודא איהו (בראשית ב יז) כי ביום אכלך ממנו מות תמות מות בעלמא דין ותמות בעלמא דאתי והובא דא גרים חורבן בי מקדשא וגלות ישראל בין אומין דעלמא ואתקטילו מנייהו:</p>	<p>נאמר "כה אמר יהוה למזבחים ולמקטרים לכוכבים ולמזלות ולשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר לא צוית", וזהו שצוה הקדוש ברוך הוא את האדם "ומעין הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו וגו'". ובלעם הרשע היה מתעסק עם זה, ו[כן] דור אנוש ודור המבול ודור הפלגה, והקדוש ברוך הוא עקר אותם מהעולם הזה ומהעולם הבא, וזהו "כי ביום אכלך ממנו מות תמות", מות בעולם הזה ותמות בעולם הבא. והחטא הזה גרם את חרבן בית המקדש וגלות ישראל בין אומות העולם ונהרגו מהם.</p>
---	--

ואמר וחובא דא גרים כו', כמש"ל תיקון ס"ד בארוכה וחובא דא גרים דנחתת שכינתא בגלותא דהווי ישראל עבדין מעשה אבותיהם בידיהם. ומ"ש כה אמר ה' למזבחים כו' ע"כ ב' פסוקים הוא דבמלכים (ב' כג ה) כתיב המקטרים לבעל ולשמש ולירח ולמזלות ולכל צבא השמים, ובירמיה (מד יז) נאמר כה אמר ה' כו' לקטר למלכת השמים כו', ולמזבחים לא נאמר, רק במנשה נאמר (מלכים ב' כא ה) ויבן מזבחות לכל צבא השמים כו'. ולקמן (עמוד ב קיג ע"א) שאלו א"ל מאי למזבחים כו' א"ל כו', והלשון מזבחים מצינו בפסוק רק לגבוה, באיסור מזבחים ומקטרים בבמות, אבל בעבודת גלולין לא נאמר רק באחד (מלכים ב' טז ד) ויזבח ויקטר בבמות ועל הגבעות כו', ואשר לא צויתי לא נאמר שם ושם, רק במלכים (ב' יז &) נאמר, ויכרת ה' אותם ברית כו' ולא תזבחו להם:

<p>דכל חד הוה מזבחה ומקטר והווי נחתין חיילין דלעילא וכד הוה נביא מייסר לון מה כתיב בהון ולא שמעו לקול נביא וחווה ובמה הוה מייסר לון נביא הוה אומר להון דיהון חורין בתיובתא ואי לאו ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא נתן את יבולה ואינון הוו מזולזלין ביה והווי אמרין אנן אומינן לאלין דממנן על מטרא וכפינן להון לנחתא מטרא וקודשא בריך הוא אחליף להון לממנן בשליחותיהו בגינייהו וקטיל לון וחריב בי מקדשא בגינייהו וגלו ישראל בין אומין דעלמא ודא איהו חובא דאדם דגרם ליה חויא מיתה ליה ולאתתיה דפתי לון בהווא אילנא הה"ד כי יודע אלהי"ם וכו' ובגין דא מני קודשא בריך הוא לבר נש במה שהורשת התבונן אין לך עסק בנסתרות²⁴:</p>	<p>שכל אחד היה זובח ומקטר, והיו יורדים החיילות שלמעלה. וכשהיה הנביא מייסר אותם, מה נאמר בהם "ולא שמעו לקול נביא וחווה". ובמה היה מייסר אותם הנביא, היה אומר להם, שיחזרו בתשובה. ואם לא "ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא נתן את יבולה", והם היו מזולזלים בו, והיו אומרים, אנו השבענו את אלו שממונים על המטר, וכפינו אותם להוריד מטר, והקדוש ברוך הוא החליף להם את הממונים בשליחותם בשבילים, והרג אותם והחריב את בית המקדש בשבילים, וגלו ישראל לבין אומות העולם. וזהו החטא של אדם, שגרם לו הנחש מיתה לו ולאשתו, שפתה אותם באותו העץ, זהו שנאמר "כי יודע אלהי"ם וכו'", ולכן צוה הקדוש ברוך הוא לאדם במה שהרשית התבונן אין לך עסק בנסתרות.</p>
--	---

ולא שמעו לקול כו' - שם ויעד ה' בישראל וביהודה ביד כל נביא כל חווה כו' ולא שמעו כו':
 *הה"ד כי יודע אלהים וגו' אר"א כו' - כצ"ל ודלא כמ"ש בהגהה ובג"ד מני כו':

<p>אמר רבי אלעזר במה הוה נחתין אלין חיילין אמר ליה ברי מה את חשיב דהווי נחתין ודאי הא</p>	<p>אמר רבי אלעזר, במה היו יורדים החיילות הללו. אמר לו, בני, [ב]מה אתה</p>
---	---

²³ ומצ"ף - דפ"ק. ועי' עמק המלך ט"ה פס"ג קזה יס"ז הנוצרי. צל"ת צ"פ.
²⁴ "ובגין דא מני קודשא בריך הוא לבר נש במה שהורשת התבונן אין לך עסק בנסתרות" נמחק בצבינו, והוא מהדרך אמת לארז"ל.

<p>רוא דאילנא דעין הדעת טוב ורע דלא עתיד קודשא בריך הוא לגליא ליה מפורסם לעלמא אלא ביני חבריא עד דייתי דרא דמלכא משיחא אמר ליה כיון דאיהו אתגליא ביני חבריא מאי ניהו אמר ליה בני ממראה מתניו ולמעלה הוה טוב ממראה מתניו ולמטה הוה רע נבוכדנצר הוה ידע ביה והכי עביד צלמא דיליה וביה אשתמודע אילנא דטוב ורע הה"ד (דניאל ב &) רישיה די דהב טב חדוהי ודרעוהי די כסף עד הכא הוה מסטרא דטוב ובגין דא אמר די דהב טב ממראה מתניו ולמטה רע הה"ד מעוהי וירכתיה {קיג ע"א} די נחש מסטרא דנחש הקדמוני:</p>	<p>חושב שהיו יורדים, ודאי זהו סוד האילן של עץ הדעת טוב ורע, שלא עתיד הקדוש ברוך הוא לגלותו מפורסם לעולם, אלא בין החברים, עד שיבא הדור של מלך המשיח. אמר לו, כיון שהוא התגלה בין החברים, מה הוא. אמר לו, בני, ממראה מתניו ולמעלה הוא טוב, ממראה מתניו ולמטה הוא רע. נבוכדנצר היה מכיר בו, וכך עשה את הצלם שלו, ובו נודע העץ של טוב ורע. זהו שנאמר "ראשו של זהב טוב חזהו וזרועותיו של כסף", עד כאן הוא מצד הטוב, ולכן אמר "של זהב טוב". ממראה מתניו ולמטה רע, זהו שנאמר "מעיו וירכותיו של נחשת", מצד של הנחש הקדמוני.</p>
--	---

א"ל ברי מה את חשיב דהו נחתין - ר"ל, מהו החיילין שאתה חושב דהו נחתין, ומפרש והולך דלא הו אלא מעץ הדעת טוב ורע, והוא קליפת נוגה, כידוע²⁵ דביה כל החטאים וכל הפתוים, שם נופת {קיג ע"א} תטופנה מסט' דטוב ואחריתה כו', טו"ר:

<p>ומהאי אילנא נחתין נשמתין דערב רב דאינון דערבוביא דטוב ורע וכמה נימין תליין מהאי אילנא דאינון צבא השמים די ממנן על כוכביא ומזלי וכלהו מעורבין טוב ורע והו ענפין תליין מהאי סטרא ומהאי [ק ע"ב] סטרא אלין ממיתין ואלין מחיין אלין שדים מסטרא דשמאלא ואלין מלאכיא מסטרא דימינא והו ידעין כל גוונים דענפין דאילנא דאינון מזלות וככבים והו לקטין עשבין כגוונא דאלין גוונים והו עבדין דיוקנין כפום ההוא מזל דהו בעאן לנחתא ליה כגון מלה או שור או בתולה או תאומים דאיהו צורת אדם דו פרצופין דאיהי דיוקנא דנוקבא או סרטן או אריה או מאזנים או עקרב או קשת²⁶ או גדי או דלי או דגים והו מקטרין לון באלין עשבין בכל גוון לכל</p>	<p>ומהאילן הזה יורדות נשמות הערב רב, שהם ערבוביה של טוב ורע. וכמה נימים תלויות מהעץ הזה, שהם צבא השמים, שממונים על הכוכבים והמזלות, וכולם מעורבים טוב ורע, והיו הענפים תלויים מהצד הזה ומהצד הזה, אלו ממיתים ואלו מחיים, אלו שדים מצד השמאל ואלו מלאכים מצד הימין. והיו יודעים כל הצבעים של ענפי האילן, שהם מזלות וכוכבים. והיו לוקטים עשבים כדוגמת של הצבעים הללו, והיו עושים דמויות, כפי אותו המזל שהיו רוצים להוריד אותו, כמו טלה או שור או בתולה או תאומים, שהוא צורת אדם, דו פרצופים, שהיא דמות של נקבה או סרטן או אריה או מאזנים או עקרב או קשת או גדי או דלי או דגים. והיו מקטרים להם בעשבים</p>
---	---

²⁵ עי' זר ח"ב רג ע"ב: בהאי נגה מפתי לאתתא לנטלא נהורא ועל דא כתיב (משלי ה ג) וחלק משמן חכה שוי ההוא נהורא לקבליה דברית ובגיני כך מפתי ליה ונטלא נהוריה ודא איהו פתויה דמפתי לאתתא דכתיב (שם) נפת תטפנה שפתי זרה וגו':

תרגום: בנגה הזה מפתה את האשה ליטול את אורה, ועל כן נאמר "וחלק משמן חכה". שם את אותו האור כנגד הברית, ולכן מפתה אותה ונוטלת את אורו. וזהו הפתוי שמפתה את האשה, שנאמר "נופת תטפנה שפתי זרה וגו'".

ביאור: ודע כי בחינת קליפה זו הנקרא נוגה רמזו אותה רז"ל בפ"ב דמס' מציעא וז"ל וכן ירדן שנטל מזה ונתן לזה כו'. והענין הוא כי הירדן הוא סוד קליפת הנוגה הסובב לארץ ישראל שהוא סוד הקדושה ולפעמים קליפת הנוגה חוזרת ומתהוות קצת' בקדושה ופעמים מתהפכת ויוצאת אל הקליפה והיא כדמיון הירדן אשר בעת שמימיו מתרבין לוקח קצת חלק מקרקע ארץ ישראל וכאשר מימיו חסרים מתמעט ואדרבה ארץ ישראל ניתוספת ונוטלת חלק ממנו ונכנס קצתו בתחום קרקע ארץ ישראל. וזה עצמו הוא בחינת תוספת שבת בסוד מיעוט וחסרון הירדן כי אז ניתוספה קדושת השבת. דע כי בכל מקום דביקות עולם בעולם יש בו תוספת שבת פירוש כי היכל קדש הקדשים העליון של העשייה חוזר להיות בחינת יצירה בערב שבת והיכל קדש הקדשים דיצירה מתהפך להיות בריאה וכיוצא בזה בכולם ואותה הבחינה אשר מתהפכת אל עילוי בדמיון מה שלמעלה ממנו הוא סוד תוספת שבת בעצמו. (שער מאמרי רשב"י). עי' לעיל קצה ע"ב ח"ג עט ע"א ובח"א נג ע"א ועי' שער מאמרי רשב"י באד"ר לא ע"ג ובדפ"ח הוא מ ע"ג (לש"ו).

²⁶ נמחק כלפ"א.

<p>חד כפום גוון דיליה לעילא והכי הוה עבדין דיוקנין דצורת חמה ולבנה ושבעה ככבי לכת והוה מקטרין לכל צורה דהוה בעאן לנחתא לעלמא ובגין דא אתמר עלייהו כה אמר ה' למקטרים ולמזבחים לכוכבים ולמזלות ולשמש או לירח או לכל צבא השמים אשר לא צויתי:</p>	<p>הללו בכל צבע, לכל אחד כפי הצבע שלו למעלה, וכך היו עושים דמויות של צורת חמה ולבנה ושבעה כוכבי לכת, והיו מקטרים לכל צורה, שהיו רוצים להוריד לעולם, ולכן נאמר עליהם "כה אמר יהוה" למקטרים ולמזבחים לכוכבים ולמזלות ולשמש או לירח או לכל צבא השמים אשר לא צויתי".</p>
---	--

ואמר והוה ענפיין תליין כו' - ר"ל מ"ש וכל צבא השמים כו', מימינו ומשמאלו, ואמרו מיימינים כו', וכמו שמפרש והולך, אלין ממיתין ואלין מחיין אלין כו': כגון טלה כו' - וחסר כאן קשת וצריך להגיה גם קשת: ושבעה כוכבי כו' - ר"ל, שאר משבעה כוכבי כו' ואף שאמר בתכ"ח דחמה ולבנה חוץ ז' כוכבים מ"מ כאן א"צ לזה:

<p>אמר ליה מאי למזבחים אמר ליה לכל דיוקנא הוה עבדין דנטלין בעירן או עופין כפום ההוא מול והוה דבחין עלייהו ודא איהו למזבחים והוה נחתין לון וממללין עמהון והוה עבדי רעותהון והוה סגדין לון והמנין בהון אמר ליה במאי הוה נחתין לון אמר ליה ברי הוה ידעין כל שמחה דשמא מפרש והוה משביעין לון ולבתר עאלין שמא מפרש בפומיהון דאלין דיוקנין והוה ממללן ודא איהו רזא דקרא (ירמיה נא &) והוצאתי את בלעז מפיו נפל שמא מפרש ומיד נפלת צלמא על אנפוהי אמר ליה רבי אלעזר וכי איך הוה שמא דקודשא בריך הוא מליל בהון²⁷ אמר ליה ברי על האי אתמר (שמות כ ז) לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא כי לא ינקה וכו' אמר ליה וכי יכיל בר נש לאוליה שמא דקודשא בריך הוא למגנא אמר ליה אין:</p>	<p>אמר לו, מה זה "למזבחים". אמר לו, לכל דמות היו עושים, שנוטלים בהמות או עופות, כפי אותו המזל, והיו זובחים עליהם, וזהו למזבחים. והיו מורידים אותם ומדברים עמהם, והיו עושים רצונם, והיו משתחווים להם ומאמינים בהם. אמר לו, במה היו מורידים אותם. אמר לו, בני היו יודעים את כל השמות של השם המפרש, והיו משביעים אותם, ואחר כך מכניסים את השם המפרש בפייהם של הדמיות הללו, והיו מדברים, וזהו סוד הכתוב "והוצאתי את בלעז מפיו". נפל השם המפורש, ומיד נפל הצלם על פניו. אמר לו רבי אלעזר, וכי איך היה שם הקדוש ברוך הוא מדבר בהם. אמר לו, בני על זה נאמר "לא תשא את שם יהוה" אלהיך לשוא כי לא ינקה וכו'". אמר לו וכי יכול אדם ללמד את שם הקדוש ברוך הוא לחנם. אמר לו, כן.</p>
---	--

ודא איהו והוצאתי את בלעז מפיו – עי' סוף פרשת תרומה (קעה ע"א)²⁸ בארוכה: על האי אתמר לא תשא כו' - והוא ניצוצין דקדושה, והוא גלות השכינה:

<p>וכגוונא דא מאן דנפיק מרשות היחיד ועאיל ברשות הרבים או דאפיק זרע מניה מאות ברית קדש ואעיל ברשות נוכראה כאלו האי נטע אילנא דטוב ורע ובגין האי בר דנטע בזונה או שפחה או גויה או נדה אתמר לא תעשה לך פסל ועל ברתא דאתעבדת בגוונא דא אתקריאת מסכה ועלייהו אתמר ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וגו' ושם בסתר (דברים כו טו) מאי בסתר בסתרו דעלמא ובגין דא אמר קודשא בריך הוא לא תעשון (אתי) אלהי כסף ואלהי זהב והכי אוקמוה חבריא לא תעשון אתי כדמות שמישי שמשמשין אותי (נ"א לפני) במרום לציירא בסתר דילי שום ציור או דמיון דכל מאן דצייר לעיל לקודשא בריך הוא בסתר (דאיהי</p>	<p>וכדוגמא זה, מי שמוציא מרשות היחיד ומכניס ברשות הרבים, או שמוציא זרע ממנו, מאות ברית קודש ומכניס לרשות נכריה, זה כאלו נטע האילן של טוב ורע, ולכן בן זה שנטע בזונה או שפחה או גויה או נדה, נאמר "לא תעשה לך פסל". ועל בת שנעשתה בצורה זה, נקראת מסכה, ועליהם נאמר "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וגו' ושם בסתר", מה זה בסתר, בסתרו של עולם, ולכן אמר הקדוש ברוך הוא "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב", וכך פרשוהו החברים "לא תעשון אתי" כדמות שמישי שמשמשין אותי (לפני) במרום, לצייר בסתר שלי שום ציור או דמיון, שכל מי שמצייר למעלה את</p>
---	---

²⁷ עי' שיה"ש רבה פ"ז פסוק ח ט (לש"ו).
²⁸ עי' מלואים אות (ז).

<p>שכינתיה כלילא מעשר ספיראן) שום ציור וצלם ודמות כנוונא דמציירין בשמשין דיליה נשמתיה אתלבשא בההוא צלמא כד נפקת מהאי עלמא קלא נפקת לגבה לצלמא תוקדון בנורא ובגין דא אמר קודשא בריך הוא (ישעיה מ כה) ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש ואל מי תדמיון א"ל ומה דמות תערכו לו (שם יח):</p>	<p>הקדוש ברוך הוא בסתר (שהיא שכינתו הכלולה מעשר ספירות) שום ציור וצלם ודמות כמו שמציירים בשמשין שלו, נשמתו מתלבשת באותו צלם כשיוצאת מן העולם הזה, קול יוצא אליה את הצלם תשרפו באש, ולכן אמר הקדוש ברוך הוא "ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש" "ואל מי תדמיון א"ל ומה דמות תערכו לו".</p>
---	--

ואעיל ברשו נוכראה כו' - כמ"ש (מלאכי ב יא) ובעל בת אל נכר: דנטע בזונה כו' - חשיב נשג"ז דפוגם בנהי"ם כמ"ש בזוהר (ח"ב ס ע"ב)²⁹ ועושה רגלין כו' ועונו גדול מאד: ועלייהו אתמר ארוך כו' - כמ"ש כל הפרשה הזה בנואף ונואפת הכתוב מדבר, ופי' הרש"א פסוק זה לכד: מאי בסתר בסתרא דעלמא - ר"ל, דהוא ענין אחר, דמצייר לשמא דקב"ה, דהוא סתרא דעלמא, שום צורה ודמות, וכמו שמפרש והולך ובג"ד אמר כו' בסתר דילי שום ציור כו', ועי' באד"ר (קכז ע"ב)³⁰ פתח ואמר ארוך האיש אשר כו', ר"ל במחשבה, וז"ש ואל מי תדמיוני כו' ואל מי תדמיון כו' ועי' בפרשת בא (מב ע"ב)³¹ בארוכה:

Commented [YL3]:
??

<p>וברי ודאי כל מאן דנפיק מרשות הרבים ואעיל ברשות היחיד או מרשות היחיד ואעיל ברשות הרבים כאלו ערב שמא דקודשא בריך הוא בעבודה זרה ועביד אילנא דטוב ורע ודא הוא רזא דהוה נפיק בלעו מפיו דביה הוה אמר צלמא דנבוכדנצר אנכי ה' אלהיך ובגין דא (שמות כ ז) לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא ועתיד הקדוש ברוך הוא לאעקרא האי אילנא מעלמא ולאוקרא ליה בגיהנם הה"ד והיה החסן לנעורת וגו':</p>	<p>ובני, ודאי כל מי שמוציא מרשות הרבים ומכניס לרשות היחיד או מרשות היחיד ומכניס לרשות הרבים, כאילו עירב את שם הקדוש ברוך הוא בעבודה זרה, ועושה עץ של טוב ורע, וזהו הסוד של היה מוציא "בלעו מפיו", שבו היה אומר צלמו של נבוכדנצר "אנכי יהוה" אלהיך" ולכן "לא תשא את שם יהוה" אלהיך לשוא", ועתיד הקדוש ברוך הוא לעקור את העץ הזה מן העולם ולשרף אותו בגיהנם, זהו שנאמר "והיה החוסן לנעורת וגו'".</p>
---	--

וברי ודאי כו' - חוזר לענין הראשון מ"ש בג"ד מאן כו' דאפיק זרע כו' ואמר ודא הוא רזא דהוה נפיק בלעו כו' ועתיד כו' חוזר למ"ש למעלה א"ל { קיג ע"ב } ברי הווי ידעין כו' ואמר קלא נפקת לגבה לצלמא כו' וכמ"ש פסילי אלהיהם תשרפון באש:

²⁹ אמר רבי יצחק ודאי מאן דזכי בצדיק זכי בנצח והודו ואלין אנון תלתא דאתברכא בהו כנסת ישראל ומאן דזכי בהו זכי במלכא קדישא ועאל בכלהו ארבעה: ולקבלי ארבעה אלין נטירו להאי רשימא קדישא מארבע מלין נטירו דכנסת ישראל אסתמרותא דנדה נטירו דצדיק אסתמרותא דשפחה נטירו דנצח אסתמרותא דבת עכו"ם נטירו דהוד אסתמרותא דזונה ועל דא לקול יהוה"ה אלהיך דא כנסת ישראל: במה זכאן ישראל לקבלא אפי שכינתא באסתמרותא מן ונדה ועל דא (דא ועל דא תנינן) כתיב (ויקרא יח יט) ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב לגלות ערותה מאי לגלות ערותה דא כנסת ישראל ובהאי אחידן ומתקשרן מלין אחרנין דכנסת ישראל אתקשרת בהו והא אוקמוה מלי: תרגום: אמר רבי יצחק, ודאי, מי שזוכה בצדיק זוכה בנצח והוד, ואלה הם שלשה שהתברכה בהם כנסת ישראל. ומי שזוכה בהם זוכה במלך הקדוש, ונכנס בכל הארבעה. וכנגד ארבעה אלו, שמירה לרושם הקדוש הזה מארבעה דברים, שמירה של כנסת ישראל, להשמר מנדה. שמירה של צדיק, להשמר משפחה. שמירה של נצח, להשמר מבת עובדי כוכבים ומזלות. שמירה של הוד, להשמר מזונה. ועל זה לקול ה' אלהיך זו כנסת ישראל. במה זוכים ישראל לקבל פני שכינה, בשמירה מנדה, ועל זה נאמר "ואת אשה בנדת טמאתה לא תקרב לגלות ערותה". מה זה "לגלות", זו כנסת ישראל, ובזה אחוזים ונקשרים דברים אחרים שכנסת ישראל נקשרת בהם, והרי בארנו הדברים.

³⁰ ע' מלואים אות (ח).
³¹ עי' מלואים אות (ט).

<p>אמר ליה רבי אלעזר אם כן אסיר לעמא לאשתמשא בשום מלאך ולא בשמא בעלמא בתר דאית ערבוביא אמר ליה ברי לאו הכי דהא אמר קודשא בריך הוא לאדם מכל עץ הגן אכול תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל אמר רבי אלעזר האי הוה קדם דחאב בתר דחב נחית מאתריה ואתערב באילנא דטוב ורע אמר ליה ודאי הכי הוא ובזמנא דישראל אינון בגלותא כאלו הוו מעורבין באילנא דטוב ורע ובגין דא אוקמוהו קדמאין ישראל בגלותא עוברין עבודה זרה בטרהרה הם:</p>	<p>אמר לו רבי אלעזר, אם כן אסור לעם להשתמש בשום מלאך ולא בשם בעולם, אחר שיש ערבוביה. אמר לו, בני, לא כך, שהרי אמר הקדוש ברוך הוא לאדם "מכל עץ הגן אכול תאכל מעץ הדעת טוב ורע לא תאכל". אמר רבי אלעזר, זה היה קודם שחטא, אחר שחטא וירד ממקומו והתערב בעץ של טוב ורע. אמר לו ודאי כך הוא, ובזמן שישראל הם בגלות, כאלו הם מעורבים באילן של טוב ורע, ולכן פרשוהו הקדמונים (ע"ז ח ע"א &) ישראל בגלות עובדים עבודה זרה בטרהרה הם.</p>
---	---

ובזמנא דישראל אינון בגלותא כו' ובג"ד אוקמוה קדמאין כו' - ר"ל, כי בגלותא הוא כל שמושי קבלה מעשיות³², הכל בעץ הדעת טוב ורע, דגלותא דמיא לחטא אדה"ר, וכנ"ל דעובדא דמעשה אבותיהם בידיהם. וקודם החטא, הותר לו לאכול מעצי הגן, וכן קודם הגלות בכנין בית המקדש, אבל לאחר שחטא, נתערב לו הכל וכן בגלותא:

<p>אבל אלין דידעין אילנא דקודשא בריך הוא דאיהו עץ החיים נטוע בגן דיליה דאיהו [קא ע"א] שכינתא דיליה דאתמר בה לא יגורך רע יכלין לנחתא חילא מתמן לגבי שכינתיה בלא ערבוביא כלל בכל פקודא ופקודא איהו עץ פרי עושה פרי למינו (בראשית א יא) נטוע בגן בלא ערבוביא כלל ובגין דא אמר למינו אבל עץ הדעת טוב ורע לא אתמר ביה למינו אבל מעורב מין דלא במיניה ובגיניה אתמר (ויקרא יט יט) שדך לא תזרע כלאים וכו' שעטנז לא יעלה עליך:</p>	<p>אבל אלו שיודעים את האילן של הקדוש ברוך הוא, שהוא עץ החיים הנטוע בגן שלו, שהיא שכינתו, שנאמר בה "לא יגורך רע", יכולים להוריד כח משם לשכינתו בלי ערבוביה כלל, בכל מצוה ומצוה, הוא "עץ פרי עושה פרי למינו", נטוע בגן בלי ערבוביה כלל. ולכן אמר "למינו", אבל עץ הדעת טוב ורע, לא נאמר בו "למינו", אבל מעורב מין בשאינו מינו, ובגללו נאמר "שדך לא תזרע כלאים וכו' שעטנז לא יעלה עליך".</p>
---	--

אבל אינון דידעין כו' - ר"ל, לכויין כוונות ויחודים, אותן היודעים הכוונות על בורייך, כל שם האיך יוצא משם הוי"ה, דעליו הם מיוסדים כל השמות. דשמות הן בשכינה, והוי"ה בקב"ה כמש"ל סוף תיקון כ"ה, וז"ש יכלין לנחתא חילא מתמן לגבי שכינתא כו', בכל מצוה ומצוה כוונה המיוחדת ומקובלת לכל מצוה כוונה אחרת בקבלה. וז"ש בכל פקודא ופקודא כו' למינו כו', וההיות משונות בנקודות וכמש"ש, והכל בכוונות, דהוא עץ החיים, כמש"ל (ק ע"א &) דתורה ומצות הוא עץ החיים גם לרבות כו', ובעץ החיים אין רע לאפוקי שמושים לצרכי האדם בעץ הדעת טוב ורע כנ"ל³³:

<p>זכאה איהו מאן דסליק אמונה דקודשא בריך הוא דאיהו שכינתיה כלילא מעשר אמירן במחשבתא חדא ברעותא חדא בלא ערבוביא כלל דכל ספירה וספירה נטועה ביה ואיהו גן דכלהו ספירן בה אינון חד וכל חד עביד בה פרי למינו איהו מין דכל חד וחד לא נפיק מניה זרעין לבר הכי צריך בר נש דלא אפיק זרעא לבר מבת זוגיה דאיהו מין דיליה יהודא דיליה ובההוא זמנא דצריך בר נש ליהודא לקודשא בריך הוא</p>	<p>אשרי הוא שמעלה את האמונה של הקדוש ברוך הוא, שהיא שכינתו הכלולה מעשר אמירות, במחשבה אחת, ברצון אחד בלי ערבוביה כלל, שכל ספירה וספירה נטועה בו, והיא הגן שכל הספירות בה הם אחד, וכל אחד עושה בה פרי למינו. היא מין שכל אחד ואחד לא מוציא ממנה זרעים החוצה, כך צריך אדם שלא יוציא זרע מחוץ לבת זוגו, שהיא המין שלו, היחוד שלו. ובאותו זמן שצריך אדם ליחד את הקדוש ברוך הוא עם שכינתו, צריך</p>
--	--

³² עי' מלואים אות (י), ועי' לעיל ב רע"ב והערה שלנו שם.
³³ עי' לש"ו הוב"ד במלואים אות.

<p>בשכינתיה צריך (קיג ע"ב) להפשיט מניה כל מחשבין דאינון קליפין דאתמר בהון רבות מחשבות בלב איש ולסלקא שכינתיה לגביה במחשבתא חדא הה"ד ועצת ה' היא תקום כגוונא דבר נש דמתיחד בבת זוגיה ואתפשט מלבושיו למהוי עמה חד הה"ד והיו לבשר אחד הכי צריך לאפשטא מניה כל מחשבין אחרנין בזמנא דמייחד לקודשא בריך הוא בכל יומא תרין זמנין (דברים ו ד) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד:</p>	<p>להפשיט ממנו כל המחשבות, שהן קליפות שנאמר בהן "רבות מחשבות בלב איש", ולהעלות את השכינה במחשבה אחת, זהו שנאמר "ועצת יהוה היא תקום". כמו שאדם שמתיחד עם בת זוגו ומתפשט מלבושיו, להיות עמה אחד, זהו שנאמר "והיו לבשר אחד", כך צריך להפשיט ממנו כל המחשבות האחרות בזמן שמייחד את הקדוש ברוך הוא בכל יום פעמים "שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד".</p>
---	---

ואמר זכאה איהו מאן דסליק כו' - דיחוד הויה בשמות צריך ליחדא בשמא מפרש דעשר אתוון³⁴, וז"ש מעשר אמירן במחשבתא, דזהו שם המחשבה³⁵, ושם נקרא אחד, א"ח ט', ד' עשירית, כידוע, ולכן צריך להיות במחשבה אחת בכוונות { קיג ע"ג } ויחודים, ח"ו שלא תפול שום מחשבה, וז"ש ובהווא זמנא כו': ואמר הכי צריך לאפשטא כו', דלכן אמרו דפסוק ראשונה צריך כוונה:

Commented [YL4]: מ
ה קשר?

³⁴ עי' זהר ח"ג כט ע"ב ששם מ"ה היא שם המפורש.
³⁵ עי' זהר ח"א כד ע"א: מחשבה חש"ב מ"ה. ועי' לקמן קלה ע"ג.

(א) עי' זהר ח"ב קיז ע"א: אי דין דינא דשקרא שליט עליה מלאך המות ושחיט ליה ולבתר אוקיד ליה [בגיהנם] ואי דין דינ אמת קודשא בריך הוא ייעול ליה לגן עדן³⁶ ואטעים ליה [מ]אילנא דחיי [דאמר ביה] (דכתיב עליה) (בראשית ג כב) ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם [דאתברי] (ואתברי) באורייתא דאתמר בה (משלי ג יח) עץ חיים היא למחזיקים בה עץ החיים תפארת חיים דיליה חכמה ובינה חיי המלך ודאי:

תרגום: אם דין דינ שקר, שולט עליו מלאך המות ושוחט אותו, ואחר כך שורף אותו בגיהנם. ואם דין דינ אמת, הקדוש ברוך הוא יכניסו לגן עדן, ומטעים אותו מעץ החיים, שנאמר עליו "ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם", שנברא בתורה, שבה נאמר "עץ חיים היא למחזיקים בה", עץ חיים תפארת, חיים שלו חכמה ובינה, חיי המלך ודאי.

ביאור: לגן עדן - שהוא היפוך של גיהנם, כי ג"ע הוא נוק' דקדושה, ועץ החיים ת"ת כמש"ו (יהל אור).

(ב) עי' זהר ח"א עז ע"א: תא חזי בשעתא דאתער פלגות ליליא וקב"ה עאל לגנתא דעדן לאשתעשעא עם צדיקא כלהו אילנין דבגנתא דעדן מזמרן ומשבחן קמיה דכתיב (דה"א טז לג) אז ירננו עצי היער מלפני יהו"ה וגו' וכרוזא³⁷ קרי בחיל³⁸ ואמר לכוון אמרין קדישין עליונין מאן מנכון דעייל רוחא באודנוי למשמע³⁹ ועינוי פקחין למחמי ולביה פתוח למנדע בשעתא דרוחא דכל רוחין⁴⁰ ארים בסימו דנשמתא⁴¹ ומתמן נפיק קלא דקליא⁴² חילין אתבדרו לארבע סטרי עלמא⁴³:

³⁶ שהוא היפוך של גיהנם, כי ג"ע הוא נוק' דקדושה, ועץ החיים ת"ת כמש"ו (יהל אור).
³⁷ גבריאל (יהל אור).

³⁸ בכח מסט' דגבורה לפי שאז רוח צפון מנשב ולכן ג"כ התרנגול שנקרא גבר מתעורר לקרוא ג"כ למטה מעין התרנגול שלמעלה גבריאלה כמ"ש בפ' בראשית (יהל אור). לפי שהוא בסוד הדין והעת והזמן מגבירו על צד הדין ולכן קורא בחיל וכח. ז"ח (נ"א).

³⁹ שמתעורר נשמתו לקול הכרוז כמ"ש החרשים שמעו והעורים וכו' (יהל אור).
⁴⁰ הוא דעת עליון הפנימי כי רוח הוא ת"ת כנודע ורוחא דכל רוחין הוא סוד פנימיות הת"ת ולפני לפנים כי יש כמה ת"ת באבא ואימא וז"א ונוקביה כנודע וכולם נקראין רוחין ורוחא דכל רוחין נשמה להם והוא מחיה לכולם והוא דעת עליון לעיל' מת"ת אבא ואימא ורוחא דכל רוחין (שער מאמרי רשב"י).

⁴¹ כמו שהיסוד מבסם לנוקבא תתאה, כן דעת מבסם לנוקבא עליונה הפנימית, וממשיך לה אור עליון לבסממה. ולפי שמלכות סוד נפש, כאשר יבסם אותה יקרא בסימו דנפש. אבל בינה עליונה, סוד נשמה, כאשר יבסם אותה דעת עליון, וימשיך לה האור הנעלם בחכמה עליונה, יקרא בסימו דנשמתא (שער מאמרי רשב"י).

⁴² בסימו דנשמתא הוא סוד החיך והגרונ, בסוד חכו ממתקים, והיינו בסימו ממש, מיתוק הדינין. ומגרונ וחיך זה, מתפשט ויוצא הקול סוד ת"ת שבבינה הפנימי העליון וכל מיני ת"ת שלמטה ממנו נמשכין ומתקיימים על ידו וכו' רוחא דכל רוחין וקלא דקליא כולם הם פנימיות התפארת התחתון אלא שקול לפנים ורוח לפנים (שער מאמרי רשב"י).

⁴³ והנה הת"ת מתפשט בשש קצוות והוא נשמה להם והו' קצוות הם ארבע סטרי עלמא מזרח מערב צפון ודרום ומעלה ומטה, ועל מעלה ומטה אמר "חד סליק לסטר חד" והיינו מעלה, "חד נחית לההוא סטר" והיינו מטה. והנה הקול מתפשט ומתפזר לארבע סטרי עלמא, ונכלל בהם בסוד דין ורחמים, מזרח רחמים מערב דין, דרום רחמים צפון דין, והיינו קלא אתבדר לד' סטרי עלמא, ואח"כ מתפשט הקול ועולה בסוד מעלה, וזהו חד סליק לסטר חד, וכן מתפשט ויורד, בסוד מטה, וזהו חד נחית לההוא סטר (שער מאמרי רשב"י). הענין כמ"ש בתז"ח עט ע"א קלא דקליין אשתנין מגו וכו' וגלין אתהדרו לסטר צפון לסטר מזרח כו' ובתיקו'ז לו ע"ב [לה ע"ב] ודא אזיל לצפונא ודא אזיל לדרומא כו' תרין אחרנין כו' (יהל אור).

א חד סליק לסטר חד⁴⁴ ב חד נחית לההוא סטר⁴⁵ ג⁴⁶ חד עייל בין תריין⁴⁷ ד תריין מתעריין (מתעטרין)⁴⁸ בתלת⁴⁹ ה תלת עיילי בחד⁵⁰ ו חד אפיק גווינין⁵¹ ז שית מנהון לסטר חד ושית מנהון נחתי לההוא סטר⁵² ח שית עיילי בתריסר⁵³ ט תריסר מתעריין בעשריין ותריין⁵⁴ י שית כלילן בעשרה⁵⁵ יא עשרה קאים בחד⁵⁶

תרגום: בא וראה, בשעה שמתעורר חצות הלילה והקדוש ברוך הוא נכנס לגן העדן להשתעשע עם הצדיקים, כל האילנות של גן העדן מזמרים ומשבחים לפניו, שכתוב "אז ירננו עצי היער מלפני ה' וגו'", והכרוז קורא בחיל ואומר, קדושים עליונים אומרים לכם, מי מכם שנכנסה רוח לאזניו לשמוע ועיניו פקוחות לראות ולבו פתוח לדעת, בשעה שהרוח של כל הרוחות מרימה את התבשמות הנשמה, ומשם יוצא הקול של הקולות, הצבאות התפזרו לארבעה רוחות העולם.
א. אחד עולה לצד אחד. ב. אחד יורד לאותו הצד. ג. אחד נכנס בין שנים. ד. שנים מתעוררים (ומתעטרם) בשלשה. ה. שלשה נכנסים באחד. ו. אחד מוציא צבעים. ז. ששה מהם לצד אחד וששה מהם יורדים לאותו הצד. ח. ששה נכנסים בשנים עשר. ט. שנים עשר מתעוררים בעשרים ושנים. י. ששה כלולים בעשרה. יא. עשרה עומדים באחד.

⁴⁴ כ"ע עולה לעילת העילות ע"ה יורד לכ"ע כ"ע נכנס בין חכמה ובינה כ"ע וחכמה מתעטרין בינה ג"ג בג"ג נכנסין בת"ת כ"ע מוציא שש גווינין ושש קצוות מהן לצד אחד ו"ק מהם יורדים לאותו צד שש נכנסין ב"ב הוי"ת ומתעטרין בכ"ב אותיות ששה כלולים ב"ס ע"ס עומדים בעילת העילות. אוי לישינים בבתייהם (וזהו בס' מראות הצובאות ג"כ מ"כ ששה כלולות ב"ה וא' צ"ל ב"ס). זה הלשון בירר הרב זלה"ה במראות הצובאות ואמר שצדקו דבריו (ד"א). ועי' במק"מ באורך (נ"א). פי' כתר עליון הנקרא רוחא דכל רוחין כשבא להרים מתיקת הנשמה ממקום הבינה (הערת הזוהר).
⁴⁵ פירוש הנפש אתדבק ברוח (הערת הזוהר). הוא מ"ש שם בתיקו"ז דא סליק ודא נחית והן ו' סטרין דאגוזא שאמר בסת"א ה ע"א (יהל אור).

⁴⁶ תיקונים עג לעיל לב ע"ב (הערת הזוהר).
⁴⁷ פי' הרוח יורד למטה להתחבר עם הנפש (הערת הזוהר). דעת בין חו"ב והוא קלא פנימאה נקודה קדמאה בין חיק וגרון כמ"ש בתז"ח עט וכד אתפשטת מטאת לחד מאלין ואשתני ואתעבד רוח כו' והוא ספי' הראשונה דז"א שאמר בס"י אחת רוח אלהים חיים והוא בגרון (יהל אור).
⁴⁸ נמחק ציהל אור.

⁴⁹ פי' הנשמה השוכנת בין רוח לנפש (הערת הזוהר). חו"ב נכנסין בתלת מוחין דז"א והוא ג"ס הראשונות שאמר בס"י רוח מים ואש שהן חב"ד דז"א והוא שאמר בתז"ח סליק האי קשרא כו' ושני ליה בתלת גווינין באשא ברוחא במיא (יהל אור).

⁵⁰ פי' שאז הרוח והנפש מתעדינין בנשמה (הערת הזוהר). שג' מוחין נכנסין ומתפשטין בת"ת והוא בקשרא דלישן כמ"ש שם האי קשרא דחיק ליה כו' ברזא דוא"ו דאיהו לישן כו' והת"ת הוא דאפיק גווינין כמ"ש בפ' משפטים כקב ע"א אתשפטותא דת"ת דגווינין ב' מתחברין כו' ואמר בז"ח דף מה ע"ג כדין האי ניצוצא אחזי בהו גווינין ואתעכב ב' י"ב ירחין (יהל אור).

⁵¹ פי' נפש רוח ונשמה כלם נכנסים בבינה אז הבינה מוציא ניצוצות (הערת הזוהר). ואינון י"ב כנ"ל י"ב ירחין והן י"ב גבולי אלכסון שבת"ת והענין כי הן ו' יריעות דאינון חמש ושש יריעות דאינון חמש ה"ח עם מוח חכמה וה"ג עם מוח בינה (יהל אור).

⁵² פי' אותן שש ניצוצות הראשונות סובבות למקום התפארת עולם הבנין שש קצוות ושש ניצוצות יורדות למדת מלכות. ר"ל שבע היכלות ממקום שהן באות (הערת הזוהר). ואלו מתחלקין מהגבורות נבנין תריסר טעמי וכ"ב אותיות ומהחסדים נבנין עשר נקודות (יהל אור).

⁵³ פי' אותן שש שהן בז' ספירות עולם הבנין עולים לשם של י"ב הויות (הערת הזוהר).

⁵⁴ פירוש אותן י"ב הויות עולים למקום הבינה מקום מקור כ"ב אותיות (הערת הזוהר).

⁵⁵ פירוש הו' ניצוצות שבמלכות ר"ל שבעה היכלות כלילן ב' ספירות (הערת הזוהר). ואלו עשר נקודות כלן קיימן על חד נקודה דנפקו מינה (יהל אור).

⁵⁶ פירוש העשר ספירות עומדין בחד נקודה עלאה. וכלל המאמר להודיענו מעלת הנשמה ומעלת תורתנו הקדושה (הערת הזוהר) ועי' בתז"ח שם ותבין פי'. ואע"ג שאמר שם דטעמיין הן תליסר אינן רק תריסר וא' כללן כידוע ב"ג תיקונין. ואלו הן כלל שמא מפר שבמ"ה נהורין אתברי עלמא תריסר ועשריין ותריין ועשרה וחד שהן ל"ב נתיבות ו"ג תיקונים או שתלת הן אמ"ש כנ"ל והן בין בנקודין ספי' וע"ס פנימיות בין ג"ר ג' אמות מכ"ב אותיות ואח"כ נכללין בלשון כנ"ל ומתחלקין לר"ו ו"ק של הרוח והן ו' נקודות אחרונות ו"ק של האותיות שהן ו' כפולות ואח"כ ב"ב שהן י"ב פשוטות ואח"כ נכללין במלכות כל הכ"ב וז"ש תריסר מתעריין בכ"ב וכן נכללין כל הע"ס י' נקודין וז"ש שית כלילין בעשרה ועי' בס"י ותבין כל זה (יהל אור).

(ג) עי' זהר ח"ג קכ ע"ב: ר"ש פתח (תהלים כה א) לדוד אליך יי' נפשי אשא אלהי כן בטחתי וגו' מאי קא חמא דוד לסדרא האי שבחא הכי וכלהו שבחי דאינון באלפא ביתא כלהו⁵⁷ שלמין והאי חסרא דלא אית ביה ו' ואמאי סדורא דא למנפל על אנפין וכו':

ת"ח כיון דבר נש עביד צלותא וכגוונא דא (ודאי) בעובדא ובמלולא וקשיר קשורא דייחודא (ו) אשתכח דעל ידיה מתברכן עלאין ותתאין כדין בעי ליה לבר נש לאחזאה גרמיה:

בתר דסיים צלותא דעמידה כאלו אתפטר מן עלמא דהא אתפרש מן אילנא דחיי וכניש רגלוי לגבי ההוא אילנא דמותא דאהדר ליה פקדוניה כד"א (בראשית מט לג) ויאסוף רגליו אל המטה דהא אודי חטאוי וצלי עלייהו השתא בעי לאתכנשא לגבי ההוא אילנא דמותא ולמנפל ולימא לגביה אליך יי' נפשי אשא בקדמיתא יהיבנא לך בפקדונא השתא דקשירנא ייחודא ועבידנא עובדא ומלולא כדקא יאות ואודינא על חטאי הא נפשי⁵⁸ מסירנא לך ודאי ויחזי בר נש גרמיה כאילו פטיר מן עלמא דנפשיה מסיר להאי אתר דמותא בגין כך לא אית ביה וא"ו דוא"ו אילנא דחיי הוא⁵⁹ והאי אילנא דמותא הוא:

תרגום: רבי שמעון פתח "לדוד אליך ה' נפשי אשא אלהי כן בטחתי וגו'", מה ראה דוד לסדר שבח זה ככה, וכל השבחים שהם בא"ב כולם שלמים, וזה חסר שאין בו ו', ולמה סדור זה ליפול על אפים וכו'.

בא וראה, כיון שאדם עושה תפלות, כדוגמא זה במעשה ובדיבור וקושר קשר היחוד, נמצא שעל ידו מתברכים עליונים ותחתונים, ואז צריך האדם להראות עצמו.

אחרי שסיים תפלת עמידה, כאילו נפטר מן העולם, שהרי נפרד מעץ החיים וכנס רגליו לאותו עץ המות שהחזיר לו פקדונו, כמו שנאמר "ויאסוף רגליו אל המטה" שהרי הודה על חטאיו והתפלל עליהם, עכשיו צריך להתכנס לאותו עץ המות וליפול ולומר "אליו אליך ה' נפשי אשא", בהתחלה נתתי לך בפקדון, כעת שקשרתי את היחוד ועשיתי מעשה ודיבור כראוי והודיתי על חטאי, הרי נפשי מסרתי לך בודאי. ויראה אדם את עצמו כאילו נפטר מהעולם, שמסר נפשו למקום המות הזה, לכן אין בו וא"ו, שוא"ו עץ החיים הוא, וזהו עץ המות.

(ד) עי' זהר ח"א רמא ע"ב: רבי אבא הוה יתיב ליליא חד וקם למלעי באורייתא עד דהוה יתיב אתא רבי יוסי ובטש אפתחא⁶⁰ אמר סיפטא בטופסרא קפטלאי⁶¹ שכיחי יתבו ולעו באורייתא אדהכי קם בריה דאושפיזא ויתיב קמייהו אמר לון מאי דכתיב (יהושע ב יג) והחייטם את אבי ואת אמי וגו' וכתיב (שם יב) ונתתם לי אות אמת מאי קא בעאת מנייהו אמר רבי אבא יאות שאלת אבל אי שמעת מידי אימא ברי אמר תו שאלתא דהא אינון יהבו לה מה דלא בעאת מנייהו דכתיב (שם יח) את תקות חוט השני הזה תקשרי בחלון וגו':

אלא הכי אוליפנא היא בעאת סימנא דחיי דכתיב והחייטם את אבי וגו' ואמרה סימנא דחיי לא שרייא אלא באות אמת ומאי איהו⁶² אות אמת דא את ו' בגין דביה שריין חייין (ו) הכי אוליפנא סימנא דמשה קא בעאת ואינון אמאי יהבו לה תקות חוט השני אלא אינון אמרי משה הא אסתלק מעלמא דהא אתכניש שמשא והא מטא זמנא דסיהרא למשלט סימנא דסיהרא אית לן למיהב לך ומאי איהו תקות חוט השני הזה כמה דאת אמר (שיר ד ג) כחוט השני שפתותיך (ומלכיהם

⁵⁷ צ"ע שהרי גם באשרי חסר נ' גם בכאן חסר ב"ק ולמה הקשה על ו' יותר מן ב"ק (רח"ו).
⁵⁸ מפני שבוידי ותפלה כל עונותיו נמחלים זולת עון חילול השם שאינו מתכפר אלא במיתה לזה מקבל עליו המיתה בלבב שלם כדי שיתכפר לו גם כן עון חילול השם (אור יקר).

⁵⁹ העץ החיים הנה הוא מהעלמא תניינא שבתקונא קדמא דדיקנא, והוא מהעטרה דחסדים שבדעת, והוא מבחי' ז"א אות ו' דהויה, שהוא אילנא דחיי (דע"ה ח"ב מג ע"ד), הדעת כאשר שהוא למעלה נקרא עץ החיים, כי הוא האות ו' דהשם, אילנא דחיי, כמ"ש בפ' במדבר (קכא ע"א ושם קיט ע"א) וכן בפ' אחרי (נח ע"א) אילנא דנטע שרשוי באינון חיים, והוא הדעת דנפק מהח"ב שנקראים חיים, ולכן נקרא אז עץ החיים (דע"ה ח"ב צז ע"ב).

⁶⁰ והכה על הפתח (ד"א).

⁶¹ לשון המשקל אינו מצוי כי אם בטופסרא קפטלאי שהם שרים וראשים חשובים והם אינם נוטים לא לימין ולא לשמאל (ד"א). פירוש אם השר מצוי עם הטפסר ודנים שניהם אז משפטים ישרים שכיחי ור"ל כשילמדו שנים אז יכוננו אל האמת וישקלו דבריהם במאזני צדק כי אחד מחכים לחברו וכמ"ש ומתלמידי יותר מכולם כי מחכים את רבו ומעמידו על האמת. הרש"ב (האי מעמידו על האמת תני תנא על חבירו אך לגבי רבו לא נאמר דנהי דמחכים רבו בהערות וחקירות אמנם מתוך כך רבו הוא עומד על האמת אלא דהוא פתח בחבירי' וד"ק. מא"ן (נ"א).

⁶² ויקרא ב ע"א (הערת הזוהר).

ישראל (וגו') סימנא דיהושע יהא גבך בגין דשולטנותא דסיהרא השתא: תרגום: רבי אבא היה יושב לילה אחד, וקם לעסוק בתורה. בעוד שהיה יושב, בא רבי יוסי והכה בפתח. אמר אצל תיבת שרים מצויים משקל. ישבו ועסקו בתורה. בין כך קם בן המארח וישב לפניו. אמר להם, מה שכתוב "והחיתם את אבי ואת אמי" וגו', וכתוב "ונתתם לי אות אמת", מה רצתה מהם. אמר רבי אבא, יפה שאלת, אבל אם שמעת דבר, אמור בני. אמר, עוד שאלה, שהרי הם נתנו לה מה שלא רצתה מהם, שכתוב "את תקות חוט השני הזה תקשרי בחלום" וגו'.

אלא כך למדנו, היא רצתה סימן חיים, שכתוב "והחיתם את אבי" וגו', ואמרה, סימן חיים אינו שורה אלא באות אמת, ומהי אות אמת, זו אות ו', משום שבו שריו חיים. כך למדנו, היא בקשה סימן של משה, ולמה הם נתנו לה תקות חוט השני. אלא, הם אמרו, הרי משה הסתלק מן העולם, שהרי נכנס השמש, והרי הגיע זמן הלבנה לשלוט, סימן של הלבנה יש לנו לתת לך, ומהו, תקות חוט השני הזה, כמו שנאמר "כחוט השני שפתותיך". סימן של יהושע יהיה אצלך, משום שכעת שלטון הלבנה.

(ה) עי' זהר ח"ג לד ע"א: קח את אהרן ואת בניו ואת הבגדים (ויקרא ח ב) רבי חייא פתח (תהלים לו י) כי עמך מקור חיים באורך נראה אור כי עמך מקור חיים דא שמן עלאה⁶³ דנגיד⁶⁴ ולא פסיק לעלמין דשריא בגו חכמה עלאה דכלא⁶⁵ הדא הוא דכתיב כי עמך עמך שריא⁶⁶ ולא מתפרשא מנך לעלמין בחביבותא דכלא מקור חיים בגין דהיא מקורא ומבועא דחיים לאפקא חיים⁶⁷ לאילנא עלאה ולאדלקא בוצינין ועל דא ההוא אילנא אקרי עץ חיים אילנא דנטיע ואשתרשא בגין ההוא מקורא (דמים) [דחיים] ועל דא באורך נראה אור (שם) באורך דא אור דגניז לצדיקיא לזמנא דאתי דכתיב (בראשית א ד) וירא אלהים את האור כי טוב ומההוא נהירו זמינין ישראל לאנהרא לעלמא דאתי:

תרגום: "קח את אהרן ואת בניו ואת הבגדים", רבי חייא פתח "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור". "כי עמך מקור חיים", זה השמן העליון שנשמך ואינו פוסק לעולמים, ששרוי בתוך החכמה העליונה של הכל, זה שנאמר כי עמך, עמך שרוי ולא נפרד ממך לעולמים, בחביבות של הכל, מקור חיים, משום שהיא מקור ומעיין החיים, להוציא חיים לעץ העליון, ולהדליק את הנרות. ועל זה אותו העץ נקרא עץ חיים, האילן שנטוע ונשרש, משום אותו מקור החיים, ועל זה באורך נראה אור. באורך זה, האור שגנוז לצדיקים לעתיד לבא, שכתוב "וירא אלהים את האור כי טוב", ומאותו אור עתידים ישראל להאיר בעולם הבא.

⁶³ הוא בחכמה, והטעם ששמן זה הוא במקום שאין שם שדי שאמר לשמנו די, אלא "נגיד ולא פסק וכו'" (אור יקר). פי' אבא (מ"מ).

⁶⁴ שאינו כשמן התחתון שצריך לכתוש הזיתים, דהיינו הספירות העליונות והם אברי הזכר, אמנם כאן "נגיד" נמשך מאליו, בלי לעזור אבר מהאברים, מפני שהשפע למטה צריך זמן וגבול בין השפעה להשפעה, ולזה אמרו בספר הבהיר, שאסור לעמוד בנשיאות כפים עד כך שעות [אות קלח: אסור לו לאדם לשהות שלש שעות כפיו פרושות השמים], כדי לתת זמן שיחזרו הספירות לקבל (אור יקר). פי' שאבא יונק ממור"ס דא"א, כידוע שאבא יונק ממזל הח' דדיקנא, והוא ממור"ס (מ"מ).

⁶⁵ פי' שאומרים לאבא, כי עמך מקור חיים שהיא אימא (מ"מ).

⁶⁷ פי' הם המוחין הנק' חיים שבאים לז"א, והם גימ' חיים, שהם אה"ה הו"ה אה"ה כנודע גימ' חיים, ולכך ז"א נק' עץ חיים עץ שיונק מהמוחין שהם חיים (מ"מ).

(ו) עי' זהר ח"א קסד ע"א: ולבן הלך לגזוז את צאנו וגו' (בראשית לא יט) אמר רבי יוסי מאן תרפים⁶⁸ אלא ע"ז הוה⁶⁹ ואמאי אקרי תרפים לגנאי הוה⁷⁰ כמה דתנינן במקום התורף ומנלן דע"ז הוה דכתיב (שם ל) למה גנבת את אלהי וכתיב (שם לב) עם אשר תמצא את אלהיך וגו' ולבן חרשא דכל חרשין דעלמא הוה ובהאי הוה ידע בכל מאן דבעי למנדע אמר רבי חייא בקסם אתעביד רבי יוסי אמר בנחש⁷¹ אמר רבי יהודה לא אתעבידו אלא בשעתו ידיע⁷² ואמאי אקרי תרפים בגין דבטשי והאי שעתא והאי שעתא (ו) ארפי ידא כמה דאת אמר (ש"ב כד טז) רב עתה הרף ירך אומנא כד עביד ליה ההוא דידע רגעי ושעתי קאים עליה ואמר השתא ארפי והשתא עביד ולא תשכח עבידתא דאצטרין דירפון מינה אלא האי ואיהו מליל תדיר ויהיב עיטין בישין ולאבאשא לנפשיה דבר נש תרגום: "ולבן הלך לגזוז את צאנו" וגו'. אמר רבי יוסי, מה זה תרפים, אלא עבודה זרה היה. ולמה נקראים תרפים, לגנאי היה, כמו ששנינו במקום התורף. ומנין לנו שהיו עבודה זרה, שכתוב "למה גנבת את אלהי", וכתוב "עם אשר תמצא את אלהיך" וגו'. ולבן היה המכשף של כל המכשפים של העולם, ובהוה היה יודע את כל מה שרוצה לדעת. אמר רבי חייא, בקסם נעשה. רבי יוסי אומר, בנחש. אמר רבי יהודה, לא נעשו אלא בשעות ידועות, ולמה נקראים תרפים, משום שמכים את השעה הזו, והשעה הזו מרפה היד, כמו שנאמר "רב עתה הרף ירך". כשהאומן עושה אותו, שיוודע רגעים ושעות עומד עליו ואומר, כעת הרפה וכעת עשה, ולא תמצא מעשה שצריך שירפו ממנו אלא זה, והוא מדבר תמיד ונותן עצות רעות להרע לנפש האדם.

(ז) עי' זהר ח"ב קעה ע"א: תא חזי מאי אמר ליה דניאל (דניאל ב לח) אנת הוא ראשה די דהבא ובתרך תקום מלכו אחרי ארעא מינך ומלכו תליתאה אחרי וגו' מה כתיב (שם ג א) נבוכדנצר מלכא עבד צלם די דהב רומיה אמין שתין פתיה אמין שית אמר נבוכדנצר צלמא דחמינא הוה רישא די דהבא מעוי דכסף אנא אעביד כלא דדהבא דלהוי [גספורא] וגזפירא [קספירא⁷³] דדהבא ברישא⁷⁴:

ותאנא ההוא יומא כנש כל אומיא ועממיא ולישנייא למפלא לההוא צלמא ונטל מאנא ממאני מקדשא דהוה גליף ביה שמא קדישא ועייל ליה בפומיה דההוא צלמא ובההיא שעתא הוה ממלל רברבן⁷⁵ עד דאתא דניאל וקריב גבי דההוא צלמא ואמר אנא שליחא דמארא עלאה גוזרני עלך

⁶⁸ הוא כלי לדעת את השעות נקראים תרפים וניחא כענין מיכל שהיה לה תרפים (אור יקר).
⁶⁹ עם היות שיש תרפים שאינם ע"ז כאן ע"ז הוה. והנה לפי פי' כלי לדעת את השעות נקראים תרפים שהם מכים ומשמיעים קול ומרפים משעה לשעה. אלא אם הוא ע"ז למה נקרא תרפים וכו' (אור יקר). והנה ענין תרפים אלו הוא לשון תורף, שהוא מקום ערוה, כמו בית התורפה, הנזכר בגמ' (נדה נז ע"ב), והם בחי' ב' רגלים של לאה הנכנסין ומתלבשין תוך כתר רחל כנ"ל, לכן אמר תרפים לשון רבים, שהם ב' הרגלים. וביאור הענין, כי הנה מקום פתיחת יסוד אמא תוך ז"א, הוא בחזה שלו, נמצא שגילוי ופתיחתו הוא בשליש האמצעי, וזהו פתיחת וגילוי בית התורף אשר שם של התבונה. וכו' הנה המקום הזה הוא בחי' עץ הדעת טו"ר, אשר בו חטא אדה"ר וחווה, כי שם הוא מקום גלוי החסדים של הדעת דז"א בחזה שלו, ולכן יש שם יניקה ואחיזה אל החצונים הנקרא רע בעצם וכו' (ע"ח ל"ר ג). השבעת השמות והמלאכים ושדים לידע כל אשר בארץ טוב ורע וכו' וההשבעות עצמן הן בעץ הדעת טוב ורע וכו' וכ"ז שרוצה להיות כאלהים המלאכים והשדים לידע עתידות טו"ר וכו' וזו היתה ע"ג של הראשוני הכל לדעת טו"ר כמו התרפים (בהגר"א בתיק"ז קיב ע"ד).

⁷⁰ כדאמרינן במס' מגילה ליצנות דע"ז שריא (אור יקר).

⁷¹ נחש וקסם הם ב' כחות, ז"נ טמאים וכו' והשתא פליגי איזה כח מהם נעשה מתלבש בו שמגיד העתידות, חד אמר בקסם נקבה, דהיינו לישנא דתרפים לשון בית התורפה, וחד אמר בנחש לשון זכר תרפים ולא תרפות (אור יקר).

⁷² אינו מצד נחש ולא מצד קסם אלא מצד עונן, דהיינו שמכוונין העונות להוריד כח הכוכבים בו כעין הטלסמאות, ולפי זה נראה שאינו ע"ז, אם כן הדרא קושאי לדוכתינן למה גנבה רחל לזה אמר ויהיב עיטין וכו' (אור יקר).

⁷³ קזפירא (דפ"ו).

⁷⁴ פירוש כדי שיהיו כל האומות שהם כלולים בצלם נכנעים תחתיו (מ"מ).

⁷⁵ והנה האש המתלקחת שהיא הקלי' הג' כשמתחברת עם נוגה, שהיא רביעית, אז נעשית [הנוגה] רע, וכשמסתלקת מן נגה אז נגה מתחברת עם החשמ"ל ונעשית טוב, כנזכר פ' ויקהל (דף רטז ע"א). ודע כי כל הני כשפים המכחישינן פמליא של מעלה הם שם, יען כי הטוב שבתוכם משפיע בחיצוניות

למפק מהכא אדכר שמא קדישא⁷⁶ ונפק ההוא מאנא ונפל צלמא ואתבר היינו דכתיב (ירמיה נא מד) והוצאתי⁷⁷ את בלעז מפיו ולא ינהרו אליו עוד גוים קם רבי יהודה ונשקיה על רישיה אמר אי לא [דקריבנא] (דא דאקרבך) בקוטפייא הכא לא אשתמודענא כך והווי דחלין קמיה מההוא יומא: תרגום: בא וראה מה אמר לו דניאל "אנת הוא ראשה די דהבא ובתריך תקום מלכו אחרי ארעא מינך ומלכו תליתאה אחרי וגו' [אתה הוא ראש הזהב. ואחריך תקום מלכות אחרת רעה ממך ומלכות שלישיית אחרת וכו']". מה נאמר "נְבוּכַדְנֶצַר מְלֶכָא עֲבַד צְלָם דִּי דְהַב רוּמָה אֲמִין שְׁתִּין פְּתִיָה אֲמִין שֵׁת [המלך נבוכדנצר עשה צלם של זהב גבהו ששים אמות ורחבו שש אמות]" אמר נבוכדנצר, הצלם שראיתי היה ראשו של זהב מעיו של כסף, אני אעשה הכל של זהב, ושתהיה עטרת זהב בראשו.

ושנינו, אותו יום כינס את כל האומות והעמים והלשונויות לעבוד לאותו הצלם, ולקח כלי מכלי המקדש שבו היה חקוק השם הקדוש, והכניסו כפי אותו הצלם. ובאותה שעה היה מדבר גדולות, עד שבא דניאל, והתקרב לאותו הצלם, ואמר אני שליח של הרבון העליון, גוזר אני עליך לצאת מכאן. הזכיר את השם הקדוש, ויצא אותו כלי ונפל הצלם ונשבר. היינו מה שנאמר "והוצאתי את בלעז מפיו ולא ינהרו אליו עוד גוים". קם רבי יהודה ונשקו על ראשו, אמר אם לא שקרבתי אותך לחבורה כאן, לא הכרנו אותך, ומאותו יום היו פוחדים מפניו.

שהוא הרע ששם ועושה נפלאות והבן זה. לכן מחויבים סנהדרין לידע כשפים כנזכר בתקונים (דף קמד ע"א). וז"ס שם המפורש שבפה הצלם דנ"נ בסוד (תהלים קג יט) ומלכותו בכל משלה, כי כשהשביע שיקשור הטוב עם הרע, השפיע בו חיות, ואז היה אומר אנכי ה' אלהיך בכישוף גמור שבתוכי כנזכר בתקונים (ס"ו דף קיג ע"א) [וברי ודאי כל מאן דנפיק מרשות הרבים ואעיל ברשות היחיד או מרשות היחיד ואעיל ברשות הרבים כאלו ערב שמא דקודשא בריך הוא בעבודה זרה ועביד אילנא דטוב ורע ודא הוא רזא דהוה נפיק בלעז מפיו דביה הוה אמר צלמא דנבוכדנצר אנכי ה' אלהיך ובגין דא לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא ועתיד הקדוש ברוך הוא לאעקרא האי אילנא מעלמא ולאוקדא ליה בגיהנם הה"ד (שם א') והיה החסן לנעורת וגו']. ולפעמים בהיפך, שמשביעים את הקליפות בהויות דתמן כנזכר בתקונים (דף לו קכו ע"ב) (ע"ח שער קלי' נגה ד ועי' רמ"ז בראשית קב ע"א). חילוק זה הוא בין מעשה כשפים שחייב מיתה ובין מעשה שדים שהוא להשביע ע"י שמות השולטים בהם וזה מותר שמגיע (נ"א שמכניע) הס"א אל הקדושה, אבל הכשפים הוא להבליע הקדושה להחזיק כח החצונים. ואמנם מה שקורא בכאן שקרא, הוא לחלקי הרע שבקליפות שאלה סופם (רמ"ז שמות קפח ע"א). עי' ספד"צ יד ע"ב ולג ע"א. ובצלם הזה תלוי כל הבחירה, והם היצ"ט ויצה"ר שבאדם שהם נבראים ממש כל א' לפי שורשו, ולפי ערך הניצוצין שלו כך הם הב' יצרים, והיינו שכמו שיש צלם בסט' דקדושה כולל קומה שלמה מסוד שם אה"ה דבינה, כך יש צלם דסט"א, והוא ג"כ קומה שלמה בסוד צל"ם של נבוכדנצר והם תר"ג מלאכים בסט' דקדושה, ונכללים כולם תחת יצה"ט שלו ותר"ג מלאכים רעים ונכללים ביצה"ר מסוד צלם דסט"א, והם מ"ש (שמות רבה פרשה לב פסקה ו) שבכל מצוה נברא ממנו מלאך א' והוא תיקון ניצוץ א' מצלם דקדושה, וכן לעומתו להיפוך ע"י עבירה וביטול מ"ע, והוא המלחמה שבאדם כל ימי חייו בג' חלקי העבודה במעשה ובדבור ובמחשבה שהם סוד ראש בטן גויה שלו חב"ד חג"ת נה"י, והם ג' אותיות של צל"ם כמש"ל (פתח כ') ובכל מצוה יש בו גוף ונפש, שהדבר הגופני שנעשה בו המצוה הוא הכלי, ומה שעושה בו רצון ה' הוא סוד אור הפנימי שנכנס בצלם הזה, ורצון הטוב של האדם שעושה המצוה הוא הניצוץ מן הצלם שמתקדש, וע"י רצון הטוב של האדם העושה המצוה מתלבש בו רצון ה' של המצוה ומתקדש אבר א' מסוד גופו הקדוש שבג"ע, ונתקן שם ונשאר שם בג"ע עד שנשלם בו כל המצות וכל התיקונים הצריכים לפי מספר ניצוצי נפשו וצלם שלו שהם ימים הקצובים לו בימי חייו, אז נשלם כל הגוף הקדוש הזה ויושב שם בג"ע והוא חייו העקרי כמ"ש (ויקרא יח ה) אלה המצות וגו' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וגו', כמ"ש שעי"י הניצוצין עלו הכלים מן המיתה והשבירה אל התיקון, והם ה' צלמים לנרנח"י, שכל א' יש לו מקום מיוחד ושורש מיוחד בעלמין דלעילא, והוא מ"ש רז"ל (בראשית רבה פרשה מד פסקה א) לא נתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות (פתחי שערים נתיב גדלות דז"א פרק מב). ועי' תיקו"ז קיג ע"א.

⁷⁶ ז"ל האר"י ז"ל ויהי כל הארץ שפ"ה אח"ת גי' לשו"ן הקד"ש. ודברים אחדים הם שמותיו יתברך שהם אחדותו ית' ורצו לילך בשרירות לבם הרע להתענדן בתאות העו"הז בכח שמותיו ית'. והגדול שבהם היה נמרוד והיה חכם גדול. ונ"נ היה גלגול נמרוד וצלם שעשה בכח שמות הקדושים שהוא ציץ של כ"ג להטעות בני אדם כמו כוונת נמרוד עכ"ל ובזה מובן לשון זה (מ"מ).

⁷⁷ פירוש ובזה תורצו ב' קושיות בלעז הוא הציץ. וקשיא קמיייתא ב"ל הוא הצלם ואינו ע"ז שלו שעליה נאמר די שמייה בלטשצאר בשום אלהי (מ"מ).

(ח) עי' אד"ר קכו ע"ב ובהגר"א: פתח ואמר (דברים כו) ארור האיש אשר יעשה - היה ירא (שלא) [שמא] יגשמו ח"ו⁷⁸ במחשבתם מחמת שהיה בהם [דלא] (שלא) נפקו⁷⁹, לכן אמר להשוות (ידיהון) [ידיהון יחד] להסכים שני לבכות דלא להוי ב' לבכות בפלוגתא⁸⁰, כמ"ש (דברים ו ה) ובכל לבבך כי בבי' (ידיהון) [ידיים] תליין ה"ח וה"ג בה' אצבעות והן ב' יצרים, וז"ס מחאת כף בשמחה כי כל שמחה [הוא] משמאל⁸¹ כשנתבסס היצה"ר, וז"ס (תהלים צח ח) נהרות ימחו כף, כי יש מים מתוקים ויש מים רעים, ולעתיד לבא ירפאו כל מים, ואף שאמרתי ש(ה)יד ימין [הם] (הוא)⁸² ה"ח, אינם חסדים בעצם כי כל יד הוא גבורות⁸³, אלא (אשהן) [שהוא] גבורות ממותקות שהם חסדים גבי שמאל, וכן ב' מיני מים הנ"ל, וכן ב' היצרים כידוע שיצ"ט הוא חוויא דחיים⁸⁴ סם חיים, והוא מ"ש (במדבר כא ח) וראה אותו וחי, והוא סוד אליהו (מלכים א' יט י) קנא קנאתי וזכה לחיים תחת אשר קנא לאלקיו, וז"ש ארור כו' שהוא סוד המגשם בסתרו של עולם⁸⁵, פסל - בדכורא ומסכה - בנוק', מעשה ידי חרש, ושם בסתרו⁸⁶ וענו (ס"א כל העם) כלם ואמרו אמן - בעלמא עילאה הנסתרות לה' כו' (דברים כט כח).

⁷⁸ לענ"ד לא נראה לפרש כן, שכן תלמידיו שהיו נהורא דאורייתא וידעין ברזין עילאין לפני גילוי האדרא, והיו מבני היכלא דמלכא, וח"ו שאנשים גדולים כאלה יהיו צריכים לאזהרה כזאת שכל מתחיל בחכמה יודע. אבל נראה, שכיון בזה לסוד גדול ונורא, והוא, שהקלי' באים לקטרג מאד על העוסק ברזין עילאין, ובפרט ברזין דעולם התיקון, שהוא שבירה גדולה עבורם, ולכן עומדים הם לקטרג על האדם. ולזה בא להזהירם, שלא יגרמו לסט"א שתהיה להם ח"ו איזו שהיא אחיזה ביסוד דנוק' ע"י שום חטא ח"ו או שאר איזו מחשבה פגומה. ולכן הוא שאמר כאן את לשון הכתוב "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה" שהם כנגד ז"ל דסט"א וכמ"ש בע"ח שער קליפת נוגה. ו"פסל" הוא מלשון פסולת, שכן המה סיגי המלכות דמיתו, ומסכה אף היא מלשון סיגים (צ"ע מנ"ל - הערת המהדיר) וכמי שמהתך זהב או כסף יוצא סיג, וכמ"ש "הגו סיגים מכסף, ויוצא לצורף כלי" (משלי כה ד) שכן מכיוון דאתברירו הסיגים ע"י מו"ס אזי נתקנו הכלים (ב"ע ו ע"ב).
⁷⁹ כדלעיל ד"ה מנהון על פי דברי האד"ר לקמן דף קמד, ועי' דברינו בדף קמא ע"א ד"ה דכל מאן דעייל ולא נפיק.

⁸⁰ עי' בגמ' בכל לבבך וגו' בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע (ברכות דף נד ע"א). ולכן דימה אותם הרשב"י דווקא לב' ידיים. אמנם נ"ל שרשב"י לא יכול היה לגלות כי אם כדי להודיע כי הם עומדים בתיקון שמחמתו יש חיבור בין ב' הידים, ועי' ב"ע רכו ע"א שזה פירוש החיוב שיהיה זה הלומד מעשה מרכבה "חכם ומבין מדעתו".

⁸¹ עי' שעה"ג הק' לד.

⁸² נלענ"ד שנכון יותר לגרוס כהנדפס מאשר גי' הכת"י.

⁸³ עי' ע"ח הארת מוחין ז"ל פרק ז'.

⁸⁴ עי' פת"ש אבי"ע פתח ל"א שמט"ט בבריאה הוא נחשא דחיי. וכן ע"ש קלי' פתח כ"ד שזוהי המציאות של אליהו ז"ל, ועי' שם קיצור אבי"ע ה' שמשמע שזהו שורש הטוב שביצר הרע.

⁸⁵ עי' ת"ז ז ע"ב: מאן דצייר ביה דיוקנא (דברים כ"ז) ארור האיש אשר יעשה פסל וכו' ושם בסתרו בחי' פרצופים וספירות כלל אלא רק על שם העתיד שיצא מהם, ואפילו עקודים הם ג"כ רק על דרך ממוצע כי עיקר כל הכינויים הם רק באצילות, ואפילו באצילות אינם על פי תפיסתנו והשגתנו ח"ו והאומר כן אין לו חלק באלקי ישראל כמ"ש ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה, אך עכ"ז הנה בדרך דיבור ואמירה וספירות דברים שהוא בדרך לימוד מותר ומצוה להשתמש בכל הכינויים הללו באצילות ולדבר בהם בכל האפשרי ככל מה שנמסר לנו בדברי האריז"ל שכולם הם דברי הרשב"י בזהר וכן הם מפורשים כולם בשיר השירים, עכ"ל.

⁸⁶ עי' בהגר"א על ת"ז קיג ע"א ד"ה מאי בסתר, דזהו איסור על המחשבה, ועי' בפת"ש נתיב הקלי' כט שהאיסור הוא על הגשמת הנקודה הפנימית שבכל דבר. ועי' בהגר"א על ת"ז ז ע"ב ד"ה ואפילו מכל, שנכלל באיסור זה מי שמצייר דיוקנא דבי"ע באצילות, ועי' לש"ו דע"ה ח"א נד ע"ב שנכלל באיסור זה לצייר דיוקנאות של אצילות בא"ס.

עי' ב"ע ז ע"א וז"ל, היינו נקודת ציון של הנוק' ששם אבן שתיה שממנה הושתת העולם ונק' סתר כמ"ש ואל יבוא בכל על את הקודש ומה גם שצריך להסתירה מן החיצונים והיא נקודה תתאה חכמת שלמה יו"ד זעירא שהיא מסתרת בהיכל ק"ק דבריאה, וכאשר כתוב אבן שתיה שממנו הושתת העולם ותיקון העולם הוא ע"י זיווג ז"ל ע"י יסוד ולזה סיים כאן ואמר כל העם אמן הוא זיווג ז"ל הו"ה אדנ"י שבוה מתבטלים הקליפות ולכן אצל כל הארורים נכתב אמן ש"א ארורים הם סיגי הז' מלכים וד' אחוריים דאו"א שנפלו בעת שבירת הכלים ותיקונם הוא ע"י זיווג ז"ל כידוע, ע"כ.

(ט) עי' זהר ח"ב מב ע"א: ובגין דא ואמרו (שם מ כה) ואל מי תדמינו⁸⁷ ואשוה יאמר קדוש לית ובכלל (כל) בריה דאשוה וכוותין (כותי) ואף על גב דבראתי לה כדמות אתון דילי דאנא יכיל למחאה ההיא צורה ולמעבד לה כמה זמנין ולית אלה אחרא עלי דיכיל לממחי דיוקני ובגין דא (דברים לב לא) כי לא כצורנו⁸⁹ צורם ואויבינו פלילים: ואי יקשה בר נש דהא כתיב (שם ד טו) כי לא ראיתם כל תמונה⁹⁰ איהו יתרין ליה האי תמונה חזינא⁹¹ דהא כתיב (במדבר יב ח) ותמונת ה' יביט⁹² ולא בכל תמונה⁹³ אחרא (דברא ויצר באתווי ובגין דא)⁹⁴ אדבר נש דיצר באתווי ובגין דא אמרו (ישעיה מ כה) ואל מי תדמינוי ואשוה (שם יח) ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו:

⁸⁷ כי זהו כלל גדול שאסור להרהר במהותו רק מצד גבורותיו ומעשיו מה שאנו רואים, כמשה"כ שאו מרום עיניכם, היינו שהשם מחי' לבריותיו, וזהו שאו מרום עיניכם, ואתם רואים נפלאותיו. ולכולם שיער חיותו וכחו, ויקרא בשם. והשם ינהיג אותו כפי הצטרכו, וכמשה"כ אריה שאג כו' דימה הכתוב. דהא אם אנו היו אומרים על הש"י גבור, אין מעלה לו, דמ' שאנו יודעים גבורותיו, ובאמת בלתי תכלית הוא. אך אנו רואים שברא את האריה שהוא גבור יותר מכל הבריות שבעולם, ובזה אנו מכנים להש"י, שזה אנו רואים בעינינו. ומה שאין אנו רואים אין לנו רשות להזכיר, כי בב"ת הוא. ובזכירתנו אנו עושים גבול. אבל אם אנו מכנים על מה שאנו רואים אין חסרון ח"ו בכבוד הש"י עצמה שאנו מגבילים, כי אנו מגבילים מה שאנו רואים. והוי כאלו אנו אומרים שיותר אין לשכלינו להשיג בב"ת. וזשה"כ יושב בשמים, הלא השמים אין יותר כלל להש"י, אך הואיל ואין אנו רואים יותר, לכך אין אנו מכנים אלא לשמים, ואתה תשמע השמים. אבל אם אנו מכנים יותר משמים, אין אנו יודעים איך לומר, כי ב"ת הוא, שלא יהיה ח"ו חסרון בכבודו לעשות שיעור וגבול ח"ו. וזה מה למעלה כו', כלומר מהשמים, מה שאין אנו רואים ומשיגים אסור לחקור, דבחקירתנו יהיה ח"ו חסרון כנ"ל, שנעשה ח"ו גבול כו' ודוק ותבין. וזה שאנו מברכים על הברכה לנוכח ונסתר, היינו לנוכח היינו נגד הפרי שאנו רואים מציאותיו, ואח"כ נסתר נגד כבודו ב"ת הנסתר ממנו, ואין שום אדם וברי' להשיגו כי הוא בב"ת (יהל אור).

⁸⁸ הוא מופרש ומובדל מכל תכונת תמונה ודמות ותואר, וזהו מכוון במלת קדוש, ור"ל שהוא מרומם ונעלה מכ"ז (כללים ח"ב ח ע"ד).

⁸⁹ ר"ל שנאמר כצורנו שהוא יצורנו דיוקנינו (יהל אור).

⁹⁰ ואיך אמר כי באותיות השם רשום בו תמונת דיוקנא דבר נש (כללים ח"ב ח ע"ג).

⁹¹ ר"ל מלכות שעלי' נאמר ותמונת ה' יביט כמ"ש וראית את אחורי כידוע שנקר' אחור (יהל אור). רושם דיוקן דבר נש איך שהוא מרומז בהד' אותיות דהשם, זהו מותר להתבונן בזה ולייחס רמז רושם מתמונת אדם באותיות השם (כללים ח"ב ח ע"ג).

⁹² והרי מייחס הכתוב ג"כ לשון תמונה, והוא משום כי הרי רק ממנו ית"ש נעשה הכל, והוא שורש הכל, כי הוא בבחי' נשמה לנשמה לכל המציאות כולו, שהוא בתכונת צורת אדם כנודע, ולכן אפשר לייחס שם לשון תמונה, והוא ע"ש פעולתו שהוא שורש כל הפעולות. והרי הוא רק ע"ש תמונת המציאות שיצא ממנו. אמנם גם מה שמותר לייחס לשון תמונה בו, הנה הוא רק על הכח ושורש דבחי' תמונה, שהוא באצילות ג"כ, כי שם הוא הכחות פנימיים והשורשים הנעלמים לכל הפעולות והתכונות כולם, אבל לא בבחי' תמונה בפועל ח"ו (כללים ח"ב ח ע"ג). עי' לקמן ר"ל סע"א ורע"ב ח"ג רכב סע"ב וכי כ"ז הוא באספקלריא שאינה מאירה, אמנם כ"ז הוא ג"כ רק מבחי' אצילות, אבל כל בחי' תמונה אשר בב"ע אין שם ח"ו וזהו שאמר ולא בכל תמונה אחרא דברא ויצר כו' (לש"ו).

⁹³ ר"ל דשם כתיב כל תמונה והוא א"ס דכל תמונה מיניה כמ"ש וביה עצמו אין מונה וזהו לא ראיתם (יהל אור).

⁹⁴ התמונה בפועל הוא רק בב"ע, וזה אסור לייחס שם ח"ו, ועל זה נאמר (דברים ד טו) כי לא ראיתם כל תמונה, ואינו מותר לייחס שם בחי' תמונה אלא רק על שם הכח והרצון אשר לזה שזה מאצילות, כי על זה הכוונה הנה הוא ג"כ מה שנאמר ותמונת ה' יביט (במדבר יב ח), והוא מראה אחוריים כנודע, והרי מייחס שם בחי' תמונת דמות כמראה אדם, והוא משום כי שם הרי הוא הרצון והכח אשר לזה. אמנם כ"ז הנה הוא רק בבחי' גילוי ית"ש אשר לכל המציאות, הנה בזה הנה מותר לייחס שם כל התוארים כולם, והם ג"כ כל התוארי דמות תכונת אדם הנזכר בתורה, והם כולם רק על שם המציאות שיצא ממנו, אבל הוא עצמו ית"ש הנה משולל כל התוארים ממנו. וזהו שאמר שם הרע"מ עוד, ואפילו האי תמונה, ר"ל אשר גם רק בייחס הרצון והכח, לית ליה באתריה, אלא כד נחית לאמלכא על בריין ויתפשט עלייהו יתחזי לון לכל חד כפום מראה וחזיון ודמיון דלהון, והאי איהו וביד הנביאים אדמה. אבל עצמותו גופה ית"ש, הנה עליו נאמר (ישעיה מ יח) ואל מי תדמיון א"ל ומה דמות תערכו לו (כללים ח"ב ח ע"ד).

ואפילו (ראפילו) האי תמונה⁹⁵ לית ליה באתריה אלא כד נחית לאמלא אעל בריין⁹⁶ ויתפשט עלייהו יתחזי לון (עלייהו ויתפשט על בריין יתחזי) לכל חד כפום מראה וחזיון ודמיון דלהון והאי איהו (הושע יב יא) וביד הנביאים אדמה⁹⁷:

ובגין דא יימא איהו אף על גב דאנא אדמה לכו בדיוקניכו אל מי תדמיוני ואשוה דהא קדם דברא אקודשא בריך הוא דיוקנא בעלמא וצייר צורה הוה הוא יחידאי בלא צורה ודמיון ומאן (נ"א ואת) דאשתמודע ליה קדם בריאה דאיהו לבר מדיוקנא אסור למעבד ליה⁹⁸ צורה ודיוקנא בעלמא לא באות ה' ולא באות י' ואפילו בשמא קדישא ולא בשום אות ונקודה בעלמא והאי איהו כי לא ראיתם כל תמונה מכל דבר דאית ביה תמונה ודמיון לא ראיתם:

תרגום: ולכן אמר "ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש", אין בכל בריה שתהיה שוה לי. ואף על גב שבראתי אותה כדמות האותיות שלי, שאני יכול למחות את אותה צורה ולעשות אותה כמה פעמים, ואין אלוה אחר עלי שיכול למחות את צורתו, ולכן "כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים". ואם יקשה אדם, שהרי נאמר "כי לא ראיתם כל תמונה". הוא יתרץ לו, הרי תמונה ראיתי, שהרי נאמר "ותמונת ה' יביט", ולא בכל תמונה אחרת של אדם שיצר באותיותיו, ולכן אמר "ואל מי תדמיוני ואשוה", "ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו".

ואפילו תמונה זו, אין לו במקומו אלא כשיורד למלוך על הבריות ומתפשט עליהם, יראה להם לכל אחד כפי מראה וחזיון ודמיון שלהם, וזהו "וביד הנביאים אדמה".

ולכן הוא יאמר, אף על פי שאני אדמה לכם בדיוקנכם "אל מי תדמיוני ואשוה". שהרי, קודם שברא הקדוש ברוך הוא דמות בעולם וצייר צורה, היה הוא יחידי בלי צורה ודמיון. ומי (ויש) שנודע לו קודם בריאה, שהוא מחוץ לדמות, אסור לעשות לו צורה ודמות בעולם, לא באות ה' ולא באות י', ואפילו בשם הקדוש, ולא בשום אות ונקודה בעולם. וזהו "כי לא ראיתם כל תמונה", מכל דבר שיש בו תמונה ודמיון לא ראיתם.

(י) ע"י שער המצות - פרשת שמות: ובענין קבלה מעשית מה שהוא שימוש האדם לעשות דברים נפלאים ע"י השבעת שמות הקדש כל העושה השבעות אלו גורם שיבואו תמיד בפיו ברכות לבטלה כי עבירה גוררת עבירה ואותם המלאכים שהוא משיבוען בעל כרחן מתגרים בו ומביאים אותו לידי ברכות לבטלה. ושאלתי למורי ז"ל שהרי ראינו דורות הראשונים שהיו משתמשין בשמות כנודע ובפרט כפי הנמצא כתוב בספר פרקי היכלות שהיו משתמשין בהם ר' ישמעאל ור' עקיבא לענין פתיחת הלב והזכירה והשיב לי כי הם היו נוטריים באפר פרה [ג] כנודע בענין ר"ט שהיה מטהר הטמאים באפר פרה אע"פ שהוא היה אחר חורבן בית שני אבל עתה אנו כולנו טמאים לנפש אדם ואין לנו רשות להשתמש בהם. ושמעתי בשם מורי זלה"ה תשובה אחרת והיא זו כי כל מי שיתקיים בו על כן עלמות אהבוך [ד] כפי הפירוש שפירשו בו רז"ל [ע"ז דף ל"ה ע"ב] אל תקרי עלמות אלא על מו"ת ור"ל כי כל מי שאפילו המקטרגים אוהבים אותו מפני שאין בו שום חטא שיוכלו לקטרג עליו ואפילו מלאך המות נעשה אוהבו מותר וראוי לו שישתמש בשמותיו יתברך הקדושים. אבל מי שיוכלו לקטרג עליו מלמעלה לומר ראה פלוני שעבר עבירה פלונית והוא משתמש בשמותיך הקדושים הנה אדם זה הוא ודאי שיענישוהו אותו למעלה אם ישתמש בשמות הקדש. [ה] עוד שמעתי בשם מורי זלה"ה והוא כי כל השמות והקמעים אשר בזמננו הם מוטעים אפילו אותם הפועלים בנסיון אמיתי ולכן האדם המשתמש בהם נענש אבל אם היינו יודעים אותם על מתכונתם היינו יכולים להשתמש בהם:

כל שימוש השמות כולם הוא הכל רק בהמלכות דאצילות ובהשמות דאלהי"ם ואדנ"י אשר בה, היוצאים ומסתעפים מהשם הוי"ה ב"ה, והם אורותיה וגילוייה המתפשטת בהם בכל התהוות והנהגת דבי"ע, וכל שימוש השמות הוא הכל רק בהשמות וכינויים המתגלים בה. כי למעלה ממנה אי אפשר לגעת שם מאומה כלל, כי היא הראשית לנבראים¹, שממנה נברא הכל, כמ"ש בהקדמת תיקונים ("ב סע"ב), וכל שימושי השמות הוא רק בה. ולכן אמרו בתיקונים (שם) ובגינה אתמר

⁹⁵ ר"ל תמונות הספירות כידוע כמש"ו (יהל אור).

⁹⁶ כל הגילוי דהשם הוי"ה ב"ה הוא רק מעת האצילות ולהלאה, ורק מה שנתגלה בו לזולתו (הקדו"ש ה ע"ב).

⁹⁷ דברי כל חכם ונביא הנה הוא ע"פ השגתו, וכמ"ש הושע (יב יא) וביד הנביאים אדמה, וכמ"ש בתז"ח (לב ע"ד) וברע"מ (פ' בא דף מב ע"ב) (הקדו"ש פו ע"ג).

⁹⁸ ע"י מלואים אות.

כל המשתמש בתגא חלף, כי אין היתר להשתמש בשמות אלא רק לצדיקים גמורים הגורמים יחודה למעלה, והיודעים על כל שם ושם איך שהוא נמשך ומתפשט מהשם הוי"ה, וכמ"ש הגר"א בתיקונים סוף תיקון נ"ה (קב ע"ד), כי אין רשות להשתמש בשמות כי אם בכוונת ההוי"ה מקורו כי אל"כ הוא ח"ו קיצוץ בנטיעות כו' ע"ש (הקדו"ש נד ע"ג), והמלכות הנה בה הוא שאר כל השמות כולם המסתעפים מהשם הוי"ה, וכמ"ש הגר"א בתיקונים (סוף תיקון 10 דף קיג ע"ב ד"ה אבל¹) ע"ש, הגם שבפרטיות הנה ישנם כולם בז"א ג"כ, והם בבחי' היכל ולבוש שבו כנו', אלא שבו הוא בהעלם ובהם מתגלים, ומנהגת את כל העולמות בי"ע בהם ע"פ הגילוי דכל שם שמתגלה בה (כללים ח"א לא ע"ב), ודע עוד כי מה שאמרנו לעיל דכל מאן דנטיל מלכות בלא ט' ספירן איהו מקצץ בנטיעון, יש בזה עוד כוונה אחרת, והיינו שמכוון על המלכות דאצילות בלתי יחודה למעלה ח"ו, ומכוון לקשר את עצמו רק בה לבד, ולהמשיך אורה למטה בלתי יחודה למעלה רחמ"ל, והוא סוד החטא דדור הפלגה במה שאמרו (בראשית יא ד) ונעשה לנו שם, וכן ג"כ בכלל זה העוסקים בקבלה מעשיות ואינם יודעים לכוון בשורשי השמות וקישורם ויחודם בהשם הוי"ה ב"ה, ובפרט כשאינם צדיקים גמורים הגורמים היחוד מצד מעשיהם, אלא שלוקחים העטרה לעצמם ומשתמשים בה, הנה הם קוצץ בנטיעות, ועליהם נאמר (במדבר יט יג) את משכן ה' טמא רח"ל, וע' בתיקונים (תיקון ס"ו קיב ע"ב¹) ובהגר"א שם בארוכה¹, ובדברינו בספר הקדו"ש שער ז' פ"ו אות ד' ה' בכל זה ע"ש ודי בזה כעת (ביאורים ח"ב לא ע"א).

(יא) עי' זהר ח"א יח ע"ב: עץ פרי⁹⁹ עושה פרי¹⁰⁰ (שם) דרגא על דרגא דכר ונוקבא כמה דעץ פרי אפיק חילא דעץ עושה פרי אוף הכא אפיק איהו¹⁰¹ ומאן איהו אלין אינון כרובים ותמרות מאי תמרות אלין אינון דסלקי בתננא דקרבנא [ומתתקני בהדיה] ואקמן אנ"א ואקרון תמרות עשן וכלהו קיימין בתקונייהו לעבודת האדם מה דלא קיימא כן חציר דהא אתעתד למיכל דכתיב (איוב מ י) הנה נא בהמות אשר עשיתי עמך חציר כבקר יאכל

[עץ פרי עושה פרי דיוקנא דכר ונוקבא] ודמות פניהם פני אדם (יחזקאל א י) אלין לאו אינון כאינון כרובים אלין אפי רברבן בדיקנא חתימא כרובים אפי זוטרי¹⁰² כרביין פני אדם כל (דין) דיוקנין כלילין בהו בגין דאינון אפיין רברבין ומצטיירין בהו ציורין גלופין כגלופי שמא מפרש בארבע סטרי דעלמא¹⁰³ מזר"ח מער"ב צפון ודרום מיכאל רשים ברשימו לצד דרום וכל אנפין מסתכלין לגביה פני אדם פני ארי"ה פני שור פני נש"ר

תרגום: "עץ פרי עושה פרי", דרגה על דרגה, זכר ונקבה. כמו שעץ פרי מוציא כח של עץ עושה פרי, גם כאן הוא מוציא. ומי הוא, אלה אותם כרובים ותמרות. מה זה תמרות, אלה אותם שעולים בעשן הקרבן ומתתקנים עמו ומעמידים (ונקראים) תמרות עשן, וכולם קיימים בתקונייהם לעבודת האדם. מה שלא קיים כן החציר, שהרי עתיד למאכל, שכתוב "הנה נא בהמות אשר עשיתי עמך חציר כבקר יאכל".

"עץ פרי עשה פרי", דמות זכר ונקבה. ודמות פניהם פני אדם, אלה אינם כאותם כרובים, אלה פנים גדולות בן קן חתומה, כרובים, פנים קטנות כמו תינוקות, פני אדם, כל (אלה) הדמויות כלולות בהם, בגלל שהם פנים גדולות ומצטיירים בהם ציורים חקוקים כמו חקיקות שם המפורש בארבעת צדדי העולם, מזר"ח מער"ב צפון ודרום. מיכאל רשום ברשימה לצד דרום, וכל הפנים מסתכלים אליו. פני אדם, פני ארי"ה, פני שור, פני נש"ר.

⁹⁹ מלכות (מ"מ).

¹⁰⁰ יסוד (מ"מ).

¹⁰¹ יסוד (מ"מ).

¹⁰² הם מט"ט וסנדל, שנקראים כרובים בכל מקום (מ"מ).

¹⁰³ עי' בגר"א תז"ח כז ע"ד, מב ע"א, ועי' עוד בהגר"א ספד"צ יג ע"ג ד"ה ואמר והחיות.